Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

Қишлоқ ҲАҚИҚАТИ

1990 йил 22 июль
ЯКШАНБА
№ 167 (4.960);

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг газетаси

1974 йил 1 январдан буён нашр этилади ◆ Душанбадан ташқари ҳар куни чиқади ◆ Баҳоси 3 тийин

ОДАМЛАРДАГИ ИШОНЧНИ ТИКЛАЙЛИК

Суҳбатдошимиз—КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси

Бугунги кунда Ўзбекистон мураккаб даврни бошидан кечирмоқда. Мазкур жумҳуриятда ниҳоятда кўп муаммолар йиғилиб қолган. Бунда иқтисодий тараққиётдаги нуқсонлар ҳам, маъмурий буйруқбозлик системаси юзага келтирган айрим раҳбарларнинг суиистеъмолчилиги ҳам ва шу туфайли, тўғридан тўғри айтиш керак, аҳоли кўпчилигининг қашшоқликда яшаётганлиги ҳам, миллатлараро муносабатлардаги кескинликнинг қалқиб чиқаётганлиги ҳам бор... Шу боис, КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг Биринчи котиби И. А. Каримов билан суҳбатимиз республика партия ташкилотининг ҳозирги шароитдаги биринчи навбатда бажарилиши керак бўлган вазифалар атрофида бўлди.

— Ислом Абдуғаниевич, биз сиз билан партиянинг XXVIII съездида учрашган эдик. Сиз съезд ишида нималарни алоҳида қайд этиб ўтишни истардингиз? Таъбир жоиз бўлса Москвадан қандай янгиликлар билан қайтдингиз?

— Қайд этишим лозим бўлган биринчи нарса шуки, съезд етарли даражада яхши тайёрланмаган. Сиз мен сингари эҳтимол айнан съездда энг муҳим қарорлар ишлаб чиқилиши мумкин деган фикрдан узоқдасиз. Бунинг учун олдин бир қатор учрашувлар, кенгашлар ўтказилиши, жамоат фикри, иттифоқдош жумҳуриятлардаги, бошланғич партия ташкилотлардаги, энг аввало, бугунги кунда вазият айниқса ташвишли бўлган минтақалардаги кишиларнинг аҳволи обдон ўрганилиши керак. Бизда эса бундай бўлмади. Съездда у ёки бу масалалар юзасидан ҳис-туйғулар авжига чиққанлиги ҳам шундан. Муаммоларнинг моҳияти юзасидан фикр юритилмай, кўпинча нотиқлар масала моҳиятини субъектив тушунишларидан шундай бўлди.

Партияни янгилаш бўйича секция ишини олиб кўрайлик. У менинг назаримда энг муҳим секциялардан бири эди. Ҳатто рисоладагидек ташкил этилмади. Ҳоҳловчи кишиларнинг ҳаммаси сўзга чиқишди. Ҳаммага, ифодали қилиб айтадиган бўлсак, бор гапларини тўкиб солишларига имконият яратилди. Кўпроқ гапираверишсин деган фикрга борилган бўлса керак. Хўш, ундан кейинчи?

Шундай бўлсада, съезднинг ўн уч иш куни беҳуда кетмади. Ундаги муҳокаманинг ҳар бир янги босқичи нуқтаи назарларни бир-бирига яқинлаштирди, қандайдир яхлит хулосаларни ишлаб чиқишга кўмаклашди. Бу хулосалар муайян даражада кўпгина оқимлар учун умумий бўлади, партия ташкилотларининг бундан буёнги фаолиятига асос солади.

Имоним комилки, халққа ижтимоий ва миллатлараро инқироздан ишонарли тарзда чиқиш йўлини кўрсатган партиягина кучли бўлади ва у халқ кўз ўнгида обрўли бўлади. КПСС дастуридаги Литва Компартияси Марказий Комитетининг иккинчи котиби В. Швед тўғри таъкидлаб ўтганидек, партиянинг мақсадлари, унинг программаси халқ учун жозибали бўлиши керак. Ана шундагина халқ унга ишонади, шу партиягина янгиланиши, халқни ўз ортидан эргаштириши мумкин. Акс ҳолда агар биз, одамларни иш билан ишонтира олмасак, у ҳолда партиянинг узил-кесил парчаланиб кетишига, демакки, мамлакатнинг ҳам парчаланиб кетишига борамиз. Ҳа, бугунги кунда бизнинг кўпмиллатли давлатимизни бириктириб турган ягона куч — бу КПССдир.

— Сиз бугунги кунда партия бошидан кечираётган қийинчиликлар сабаби аслида нимада деб ўйлайсиз?

— Аниқ позиция, собитқадам иш ва ягона идеология йўқ. Гарчи ўртоқ Медведев съездда бунинг нотўғри эканлигини узундан-узоқ гапириб исботлашга уриниб кўрса-да аслида шундай. Умуман олганда унинг нутқи кўпроқ лекцияга ўхшаб кетди. У ҳисобот эмас. Нотиқ КПСС идеологиясининг мақсадлари ва вазифаларини қандай тушунишини гапириб берди, холос. Мана оддий саволлар: Нима учун идеологиянинг мақсад ва вазифалари нималардан иборат эканлигини тушунишини конкрет ишларда амалга оширмади? Нима учун тилда бошқаю ҳаётда бошқача бўлди? Райкомдан тортиб Марказий Комитетгача бўлган партия комитетлари кучсизлигини нима деб изоҳлаш керак? Бундай ва бошқа кўплаб саволлар жавобсиз қолди. Одамлар кўп масалаларда далилсиз, исботсиз ўзини бадном этишларида йўл қўювчи партияга ҳурмат билан қарашлари мумкинми?

— Айтайлик, бу сўзларда ўтмишни қўмсаш йўқми? У пайтларда партия барча ишларни буйруқ билан бажартирарди.

— Келинг, ҳақиқат кўзига тик боқайлик. Ҳозир мамлакатда ҳамма нарса жадаллик билан вайрон бўляпти. Биз битта системани буздик. Лекин унинг ўрнига бошқасини яратмадик. Хўш, ўзи нима гап деб сўралса, негадир биз, партия ходимларини қаттиққўлни соғиниб қолдингизми, шуни қўмсаяпсизми деб айблай бошлайдилар. Бизни бу қаттиққўл билан қўрқитишларини бас қилайлик. Менинг фикримча, интизом ва тартиб ҳар қандай демократиянинг асосий элементларидан биридир. Бусиз демократия сақланиб қололмайди. Шу боис мен агар партия социалистик идеаллар йўлида барча соғлом кучларни жипслаштиришни таъминлай олсагина, ўз сиёсатини изчиллик ва қатъият билан ўтказсагина, ана ўшанда одамлар уни етакчи фирқа деб тан оладилар деб ҳисоблайман.

— Бугунги кунда жипслашув тўғрисида жуда кўп гапириляпти. Аммо гап-сўздан нарига ўтилмаяпти. Сиз бу сўзнинг маъносини қандай тушунасиз?

— Шиорлардан ҳаракатларга ўтиш керак, бунга қўшиламан. Фақат ишгина одамларни бирлаштиришга қодирдир. Мужмал истиқбол эса беҳуда. Бироқ, олдин биз қандай ишларни бажаришимиз ва уларни қайси муддатларда адо этишимиз кераклигини аниқ-равшан тасаввур этишимиз керак.

Мана, биз ўзимизда Ўзбекистонда конкрет программани ишлаб чиққанлигимизни айтишим мумкин. Сохта камтарлик туйғусисиз шуни сездикки, халқ уни қўллаб-қувватлади. Кейинги пайтларда биз нималар қилдик? Одамларга ер бердик. Ўзбекистон шароитида ҳар бир оилада ўртача 7—8 киши, айрим жойларда эса ундан ҳам кўпроқ аъзо борлигини, неча ўн йиллар давомида уй-жой муаммоси ҳам, озиқ-овқат масалалари ҳам ҳал этилмай келинаётганини ҳисобга оладиган бўлсак, ер бермасдан илож йўқ эди. Биз қарор қабул қилиб, бугунги кунда ҳар бир оилага 0,25 гектардан ер берилишига кафолот бердик. Ҳозирдаёқ бир миллион олти юз минг оила қарийб 165 минг гектар ер олди. Бу шахсий томорқа хўжаликлари майдонини қарийб икки баравар кўпайтирди. Бундан Совет ҳокимияти заифлашгани йўқ... Аммо дадил айтиш мумкинки, бу йил жумҳурият бозорларида сабзавот энг арзон нархда сотилмоқда. Масалан, бир килограмм помидор 40 тийин.

Бошқа бир мисол келтираман. Мактабларимизда 4,5 миллион бола ўқийди. Биз биринчидан тўртинчи синфларгача ҳаммани бепул овқатлантиришни жорий этдик. Колхозлар ва совхозлар мактабларга, шунингдек, касалхоналар ва болалар муассасаларига етказиб берадиган маҳсулотларни харид планларига киритдик. Бундан ҳамма мамнун. Хуллас, биз одамлар манфаатларидан келиб чиқиб, кўпгина етилган муаммоларни кишилар, улар ҳуқуқларининг фойдасига кўриб чиқдик.

Маънавий соҳа ҳам назаримиздан четда қолмади. Бизда Наврўз деган байрам бор. У Ўрта Осиёда, айниқса Шарқда мусулмон дини жорий этилмасдан анча олдинроқ ҳам нишонланган. Бизда беш йил олдин бу байрамни тақиқлаб қўйишди. Биз бу тақиқни бекор қилдик. Биласизми, бу йил Наврўз ниҳоятда зўр ўтди. Унда деярли ҳамма — ўзбеклар ҳам, тожиклар ҳам, руслар ҳам, украинлар ҳам, бошқа миллат кишилари ҳам қатнашдилар. У ҳар бир халқ вакиллари бир-бирларига ўзларининг дўстона муносабатларини изҳор этган кун бўлди. Бу маълум воқеалардан, миллатлараро нифоқ кўринишлари содир бўлгандан кейин ниҳоятда муҳим эди. Ахир бу воқеаларда халқ қатнашгани йўқ. Уларда муайян кишилар, таъбир жоиз бўлса, алданган, гангиган шахслар қатнашди, холос. Сезган бўлсангиз, миллий негиздаги барча тўқнашувлар ягона сценарий бўйича бўляпти. Биз шу пайтгача шу сценарийнинг муаллифларини ҳали қидириб топганимиз йўқ. Мазкур воқеаларга сиёсий баҳо берилмас экан, ўйлашимча, муаммо ҳал этилмай қолаверади. Касаллик эса авж олиб борган сари зўраяверади. Сиёсий усуллар зарур.

Яна бир муҳим масала. Кўпгина жойларда, шу жумладан съездда ҳам партияни танқид қилиш тўғрисида гапирилмоқда. Бизнинг муҳолифларимиз нималар эвазига ўзларига обрў орттирмоқдалар? Улар йўл қўйган хатоларимиздан фойдаланишмоқда. Биз қандайдир даражада ўзимизнинг ман этиш усулларимиз билан, ишнинг зўравонлик йўллари билан ўзимизни халққа қарши қўйиб хатога йўл қўйяпмиз. Тасаввур қиласизми, ҳозир кўпгина муҳолифларимиз ташвишга тушиб қолдилар. Чунки улар ҳал этилмаган ўткир масалаларни пеш қилиб ўзларини норасмий саркор деб юрган эдилар. Бу муаммолар амалда ҳаммаси ҳал этилаётгани туфайли халқ уларнинг кетидан эргашмай қўйяпти. Хулоса қилиб айтганда, КПСС фақат сиёсий усуллар билангина халқ ўртасида обрў-эътибор қозониши мумкин. Бошқа йўл йўқ. Одамларни ҳозирдаёқ боқиш, кийинтириш зарур. Қуруқ шиорлар даври ўтди.

— Матбуотда жумҳуриятда хусусий мулкчилик дадиллик билан жорий этилаётганлиги хабар қилинди...

— Мен мулкчилик шаклларини ривожлантириш ва мустаҳкамлаш соҳасида қўл ковуштириб ўтирганимиз йўқ, дегим келади. Бугунги кунда маҳаллий саноатда учта хусусий корхона ташкил этилди. Улар миллий мусиқа асбоблари, миллий уй-рўзғор ашёлари ишлаб чиқармоқдалар. Қишлоқлардаги барча майда маиший ва савдо нуқталарини ҳам хусусий кишиларга бериш керак деб, ҳисоблаймиз. Бошқача айтганда, ҳаётда анчадан бери мавжуд нарсаларни амалда эътироф этиш, очиққа чиқариш керак. Замонавий фермерлар ва шахсий ёрдамчи хўжаликлар эгаларининг уюшмасини вужудга келтириш устида ҳам иш олиб боряпмиз. Негаки, жумҳуриятда етиштирилаётган озиқ-овқат маҳсулотларининг 40 фоизини шулар етказиб беряпти, ахир.

— Янги шарт-шароитлар жумҳурият партия комитетлари, бошланғич партия ташкилотлари иш услубига таъсир этдими?

— Партия ташкилотлари ўзларининг қўлдан бераётган обрў-эътиборини яна қайтариб олаётганлиги шубҳасиздир. Одамлар ва партия ташкилотлари ўртасидаги тафовут қисқариб боряпти. Лекин қон-қонимизга сингиб кетган, айтишим мумкинки, шундай бир ирсий касаллик борки, у партия ходимларининг оёқ-қўлини чандиб ташлаган. Улар ҳамон эски андозаларда яшаяптилар. Шаҳар ва район партия комитетлари ўзлари неча йиллар давомида қўлда тутиб келган ҳокимиятни бергилари келмаяпти. Барча масалалар кечагина райкомда ҳал этилган бўлса-ю, эндиликда маҳаллий совет хўжайин? Бу қандай гап! Демак, уларга энди иш қолмади, деб ҳисоблашмоқда баъзилар... Бу касалликни тузатиш учун вақт керак деб ҳисоблайман.

— Съездда КПССни миллий белгиларига қараб айрим-айрим қисмларга ажратишга уринишлар тўғрисида ташвиш билан гапирилди. Партияда муносабатларнинг қандай модели сизга кўпроқ ёқади?

— Шахсан мен КПСС иттифоқдош жумҳуриятлар Компартиялари иттифоқи бўлиши керак деб ҳисоблайман. Сабаб? Ҳозир асослаб бераман. Сиёсий ҳисоботда ҳар бир жумҳурият суверен давлат эканлиги, бу жумҳуриятлар ўз ҳудудларида марказга ихтиёрий равишда берилган масалалардан бошқа барча муаммоларни ҳал этадилар деб айтилди. Гап шундай экан, иттифоқдош жумҳуриятлар Компартияларининг ҳозирги аҳволи юқоридаги хулосага асло тўғри келмайди. Негаки, улар амалда ҳозир КПССнинг территориал бўлимларига айланиб қолган. Дарвоқе, жумҳуриятлар Компартиялари Марказий Комитетлари билан обкомлар ўртасида, айтайлик, катта фарқ йўқ. Уларнинг мақоми деярли бир хил. КПСС Марказий Комитетидаги айрим шахслар уларни шу шаклда сақлаб қолишни истаётганга ўхшайдилар. Уларнинг фикрича, шундай бўлса иш қилиш ҳам, буюриш ҳам ўнғай кечади.

У ҳолда ўз-ўзидан савол туғилади: суверенитет ва кўп партиялилик шароитларида биз вазифаларимизни қандай бажарамиз? Эпчил йўлни қандай ўтказамиз, маҳаллий аҳоли ва маҳаллий шарт-шароитларнинг ўзига хос хусусиятларини қандай ифодалаймиз, одамларнинг обрў-эътиборини қандай қозонамиз? Агар аҳвол эскича қоладиган бўлса мухолифларимиз биз, коммунистларга нисбатан ғалаба қозонишларига кўпроқ имконият яратилади. Негаки, биз халқ билан бирга, халқ учун курашамиз деймизу, аммо унга ҳеч нима бера олмаймиз. Сабаби — етарли ҳуқуқларга ва эркин ҳаракатларга эга эмасмиз.

Бугунги кунда жумҳуриятларнинг Компартиялари ягона Уставга, КПССнинг умумий программасига амал қилишлари ва Марказий Комитет йўлидан боришлари керак. Бу менинг чуқур ишончимдир. Бироқ, тактик масалалар, кадрлар, молия масалалари ва бошқаларнинг ҳаммаси жойларнинг ўзида ҳал этилиши керак. Акс ҳолда эрта-индин бизда ҳам юзага келадиган кўп партиялилик шароитида биз заифлашиб қолишимиз мумкин.

— Ислом Абдуғаниевич, Сизнинг ўй-фикрларингизга кўпроқ жумҳурият Компартияси Марказий Комитети Биринчи котиби лавозимими ёки Ўзбекистон Президенти лавозими кўпроқ таъсир қилади? Умуман сиз лавозимларни бир-бирига қўшиб олиб бориш масаласига қандай қарайсиз?

— Келинг, объектив вазиятни ҳисобга олайлик. Бугунги кунда Президент ўз Фармонлари бажарилишини ташкил этишга қодир системага эга эмас экан, у амалда фақат қарорлар қабул қиладиган, бироқ, уларни амалга оширишга кафолат бермайдиган шахсга айланиб қолади. Муаммонинг нозиклиги ҳам мана шунда.

Айни пайтда эса ишлаётган структура бор. Нима деб аталса ҳам партия системаси юқоридан пастга қараб яхши ташкил этилган. Президент мана шу иккинчи, партиявий ҳокимиятдан ўз қарорлари бажарилиши ва улар устидан назоратни ташкил этиш учун фойдаланар экан, у кўпроқ натижага эришишга қодир бўлади.

Съездда лавозимларни бирга қўшиб олиб бориш имконияти йўқлиги тўғрисидаги гап-сўзларда муаммони чуқурроқ ўрганишдан кўра кўпроқ ҳис-туйғулар ҳукмронлик қилди. Бугунги кунда реал ҳокимият партия ташкилотларидан совет органларига берилаётган бир пайтда лавозимларни бирга қўшиб олиб бориш сақлаб қолиниши керак. Бу менинг қатъий фикрим. Акс ҳолда бу жараён партия ва совет органлари ўртасидаги зиддиятга айланади. Ҳар бир томон уни ўзи томонга торта бошлайди. Биз буни унутмаслигимиз лозим.

— Ўзбекистон Компартиясининг яқинда бўлиб ўтган съездида оммавий ахборот воситалари шанига анчагина танқидий фикрлар билдирилди. Бу сизнинг матбуотга муносабатингизни ифодаламайдими?

— Менинг фикрим шундай: матбуот билан мулоқотда бўлиш керак. Матбуот билан ишлаш ва ҳеч бўлмаганда журналистларни ўз ҳақлигингга ишонтириш зарур. Бизда эса баъзан шундай бўлади: мақола чиқади, у эса бир қатор сабабларга кўра бизни қониқтирмайди. Шундан кейин биз ўша заҳоти мақола муаллифларини ўз душманларимиз деб била бошлаймиз. Мен танқидга яхши, адолатли дўст сифатида муносабатда бўлиш керак деб ҳамиша ҳисоблаб келганман. Бундай дўст эса ҳақиқатни кўзингга тик қараб айтади.

Журналистлар орасида шундайлар ҳам борки, улар ҳақиқатга эмас, балки айрим шахсларга хизмат қиладилар. қандайдир гуруҳларнинг, уруғ-аймоқларнинг манфаатларини ифода этадилар. Бу эса бошқа масала. Бу ўринда матбуот раҳбарларининг ўзлари ўз ходимлари ҳақида хулоса чиқариб олишлари керак.

Мен эса миллий муносабатларни ёритишга ниҳоятда эҳтиёткорлик билан, етти ўлчаб бир кесиш асосида ёндашиш керак деб матбуотга маслаҳат бераман. Масалан, Ўзбекистон халқи нохолислик, нотўғри муносабатлар мавжудлигини яққол ҳис этмоқда. Асл воқеалардан бехабар одамларда гўёки бизнинг жумҳуриятимизда яшовчи ҳар икки кишининг бири муттаҳам, порахўр, ўғри деган тасаввур пайдо бўлиши мумкин. Амалда эса аҳолининг кўпчилиги қашшоқликда яшамоқда. Бундан ташқари сен бир халқ тўғрисида ёзяпсанми, шу халққа ҳурмат билан муносабатда бўлишинг керак. Менинг назаримда бу бир-бирини ўзаро тушуниш учун энг асосий шартдир. Журналист бир халқ тўғрисида ёзаётган бўлса, шу халқни ҳурмат қилмас экан, у билан истайсизми-истамайсизми ҳақиқатдан йироқ образларни яратади.

Суҳбатни А. ШИНКИН олиб борди.

(«Правда» 1990 йил 21 июль).

СССР ФЕДЕРАЦИЯ КЕНГАШИ ВА ПРЕЗИДЕНТЛИК КЕНГАШИНИНГ ҚЎШМА МАЖЛИСИ

20 июль куни Кремлда СССР президенти М. С. Горбачев раислигида СССР федерация кенгаши ва президентлик кенгашининг қўшма мажлиси бўлди. Унда «Иқтисодий ислоҳотни ўтказиш ва бозор муносабатларига ўтишнинг ташкилий чора-тадбирлари тўғрисида»ги ва «Иттифоқ шартномасини тайёрлаш ҳақида»ги масалалар кўриб чиқилди.

СССР Министрлар Советининг раиси Н. И. Рижков мамлакатни 1991 йилдан бошлаб бошқариладиган бозор иқтисодиёти изига кўчириш юзасидан ҳукумат томонидан ишлаб чиқилган тадбирлар программасининг асосий қоидаларини баён қилиб берди. Илгари таъкидланганидек, бу программа шу йилнинг сентябрь ойида СССР Олий Советининг навбатдаги сессияси муҳокамасига тақдим этилади. Программа хўжалик фаолияти ва соҳибкорлик эркинлигини таъминлашни, бозор нархлари шароитида аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш системасини ишлаб чиқишни, иш билан таъминлашни, мулкчиликни давлатдан ажратиш ва маҳаллийлаштиришни, монополияларга қарши чоралар кўришни, товарлар бозорида рақобатни ривожлантиришни ва бошқа чораларни кўзда тутади.

Маърузачи бошқариладиган бозор иқтисодиётига ўтиш учун зарур бўлган ҳуқуқий шарт-шароитларни пайсалга солмай вужудга келтириш мақсадида президент фармонлари туркумини, СССР Олий Совети ва ҳукумати, шунингдек, иттифоқдош жумҳуриятларнинг Олий Советлари ва ҳукуматлари даражасида қонун ва маъмурий ҳужжатларни қабул қилиш зарурлигини айтди.

Мажлис қатнашчилари бозор иқтисодиётига ўтишнинг турли жиҳатларини батафсил муҳокама қилдилар. Жумладан, бозор иқтисодиётига ўтиш зарурлиги совет кишилари онгига тобора чуқур сингиб бораётганлиги ва ҳозирги пайтда ҳамма нарса ижтимоий кафолатларнинг ишончли системасини ишлаб чиқиш йўли билан аҳоли қашшоқ табақалари аҳволи ёмонлашиши мумкинлигининг олдини олишга боғлиқ бўлиб бораётганлиги таъкидланди.

Иттифоқ шартномасини тайёрлаш масаласи юзасидан маъруза қилган СССР Олий Совети Миллатлар Советининг раиси Р. Н. Нишонов суверен давлатлар иттифоқи концепцияси марказ билан жумҳуриятлар ўртасидаги муносабатларни демократиялаш мақсадида ўзаро мақбул аҳдномаларга эришиш учун яхши замин яратишини таъкидлаб ўтди. Иттифоқ шартномасининг асосий ғоялари, ана шу ҳужжат устида ишлашнинг қандай тусда бўлиши ва унинг муваққат доиралари тўғрисида фойдали фикрлашиб олинди.

М. С. Горбачев мунозарага якун ясаб, бошқариладиган бозорга ўтиш ва янги иттифоқ шартномасини ишлаб чиқиш бир масаланинг икки томони эканлигини уқтирди. Яқин вақт ичида жумҳуриятларнинг мустақиллигига кафолат берадиган янги иттифоқ шартномасининг асосий масалаларини ишлаб чиқиш лозим. Бунда ягона хўжалик организмини парчалаб юбормаслик, аксинча умумиттифоқ бозорини биргалашиб барпо этиш ва мустаҳкамлаш лозим. Мамлакат бошидан кечираётган қийинчиликлар бир-бирини ўзаро тўлдирадиган ягона бозор хўжалиги сари ҳаракатни тезлаштиришни тақозо этмоқда. Аксинча, ажрамачилик тамойиллари, бир-биридан ажралишга интилиш жумҳуриятлар учун ҳам, умуман мамлакат учун ҳам аҳволни янада чигаллаштиради, холос. Бу эса янги шароитда аҳамияти ортиб борадиган ўзаро алоқаларни мустаҳкамлаш ва ривожлантиришнигина эмас, шу билан бирга барча жумҳуриятларнинг умумий манфаатларини кўзлаб ҳаракат қиладиган марказий ҳокимиятга муайян вазифаларни ихтиёрий равишда топширишни тақозо этмоқда.

Кун тартибига киритилган масалаларни муҳокама қилишда президентлик кенгаши ва федерация кенгаши аъзолари, мажлисга таклиф этилган СССР ҳукуматининг аъзолари, бир қанча иттифоқдош ва автоном жумҳуриятларнинг мухтор вакиллари қатнашдилар.

(ТАСС).

СОВЕТ СОЦИАЛИСТИК РЕСПУБЛИКАЛАРИ ИТТИФОҚИ ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИНИНГ ЛИТВА, ЛАТВИЯ ВА ЭСТОНИЯ ХАЛҚЛАРИГА МУРОЖААТНОМАСИ

Бундан ярим аср муқаддам меҳнаткашлар танлаган давлат ҳокимиятининг олий нуфузли органлари Литва, Латвия ва Эстонияни Совет Социалистик Республикалари деб эълон қилди ва ССР Иттифоқига кирганликлари тўғрисида қарор қабул қилди. Асрлар давомида қўшни бўлиб яшаган халқлар ўзларини ҳамкорлик ва биргаликдаги турмуш ришталари билан боғладилар.

Болтиқбўйи халқлари жаҳон урушининг иккинчи йили бораётган ва Европанинг катта қисмини фашизм қулликка солган фожиали пайтда Совет Иттифоқига кирдилар. Литва, Латвия ва Эстония меҳнаткашлари босқинчиликнинг бутун даҳшатини, гитлеризм ва унинг ўтмишдошларнинг бутун шафқатсизлигини ўз бошидан кечирдилар. Жуда катта қурбонлар эвазига, мамлакат барча халқларининг биргаликдаги куч-ғайратлари билан Улуғ Ватан урушида ғалабага эришилди.

Урушдан кейинги йилларда Болтиқбўйи республикалари, шунингдек умуман иттифоқнинг иқтисодий ва ижтимоий-маданий тараққиётида катта ўзгаришлар қўлга киритилди. Қудратли ишлаб чиқариш потенциали вужудга келтирилди. Фан ва маориф соҳасида жиддий силжишлар яққол намоён бўлди, миллий ўзлигини англаш янги даражага кўтарилди. Республикалар Совет Иттифоқининг иқтисодий ва ижтимоий-сиёсий турмушида ҳар томонлама ривожланди, уларнинг халқаро обрў-эътибори мустаҳкамланиб, жаҳон миқёсидаги хўжалик ва маданий алоқалари кенгайди.

Шу билан бирга биз ҳаммамиз ўз хонадонимизда ўз фикр-ўйларимиз ва туйғуларимизни ошкора ифодалай олишимизга, совет оиласида муносабатларимизни қай тариқа яхшилик сари қайта қуришни, кўп миллатли давлатимизни янгилашни ҳал этгунимизга қадар кўп йиллар ўтди. Бундан беш йил илгари бошланган қайта қуриш бутун мамлакат ва унинг ҳар бир халқининг журъат этилган азму қарори бўлди.

Ҳар бир халқ ҳамкорлик неъматларидан, биргаликда ривожланиш афзалликларидан, хавфсизлик барқарорлигидан тўла даражада баҳраманд бўлиши учун биргаликдаги турмушимизни демократик тарзда ва яхши қўшничилик асосида қуриш имконияти бизга илк бор берилмоқда. Бу мақсадларга эришса бўлади. Биз қайта қуриш — орқага назар ташлаш мумкин бўлган марраgina эмас, шу билан бирга истиқбол яхшироқ намоён бўладиган юксаклик эканлигини ёдда тутар эканмиз, ана шу мақсадларга эришиш йўлида ҳал этиб бўлмайдиган муаммолар йўқ.

Тўғри, янгиланиш қийинчилик билан амалга оширилмоқда, ақидалар ва қолоқ фикрлашларга қаттиқ курашиб барҳам берилмоқда. Шунинг учун ҳамжиҳатлик, ҳамкорлик, ўзаро мадад, мавжуд ресурсларни бирлаштириш, ақлий ва маънавий қадриятларни айирбошлаш, одамлар ўртасида ҳам, халқлар ўртасида ҳам ўзаро ҳурмат ҳозирги пайтда ғоят зарурдир. Шу боисдан сизларнинг ҳар бирингизга мурожаатимиз — амалий ижтимоий мулоқотга қатъий даъватдир. Бугунги кунда мамлакат бундай мулоқотга муҳтож.

Биз Латвия, Литва ва Эстония ишчиларига, деҳқонларига, зиёлиларига, ветеранлар ва ёшларга муштарак машаққатли тарихимизга ёзилиши тақозо этилган шонли саналар муносабати билан салом йўллаймиз, эсон-омонлик ва бахт-саодат тилаймиз. Масъулият ва соғлом фикр эркин миллий тараққиётни мустақил социалистик давлатлар иттифоқида тенг ҳуқуқли иштирок этиш афзалликлари билан ўзаро боғлаб, тўғри йўл танлашимизга кўмаклашишга даъват этилган. Яқин орада янги иттифоқ шартномаси тузилиши бунинг учун йўл очиб беради.

СССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИ

Термиз районидаги «Гулбаҳор» совхози далаларида ғўзани танлаб чилпиш бошланди. Хўжалик миришкорлари жорий йилда 1700 гектар майдонда пахта етиштирмоқдалар.

СУРАТДА: механизм воситасида ғўзани чилпиш пайти. (Чапдан) Сувчи Ҳамроқул Жўраев, ижарачи Эшмурод Қулсоатов, совхоз директори Эшбой Дўлманов ва агроучастка бошлиғи Эшниёз Ҳайдаров.

И. ХЎЖАЕВ олган сурат. (ЎзТАГ).

Озиқ-овқат дастури бўғинлари

ЯККАҲОКИМЛИКДАН ЧЕКИНИШ

Оқдарё райони далаларини айлансангиз, япроқлари беда баргига ўхшаб кетадиган, эгатларда бир текис яшнаб турган яшил ўсимлик эътиборни тортади. Узоқ йиллар мобайнида чигит экилган, катта-кичик майдонларни эгаллаган бу қанақа зироат?

— Ерёнғоқ, — изоҳ беришади Карл Маркс номли колхоз деҳқонлари.

Аслида ерёнғоқ ҳам жумҳуриятимиз далаларида янги экин эмас. Сирдарё, Жиззах вилоятлари хўжаликларида аҳоли томорқа ерларида кўп йиллардан буён ерёнғоқ етиштириб, дуруст даромад олишаётир. Мана, бу қимматли озиқ-овқат экини ниҳоят Самарқанд вилояти далаларида ҳам пайдо бўлди. Бундан уч йил муқаддам ерёнғоқ вилоятда биринчи бўлиб ўша колхоз далаларига экилганди. Дастлаб унга 125 гектар майдон ажратилди. Кейинчалик ерёнғоқ етиштириш билан шуғулланадиган махсус бригада тузилди.

— Деҳқонларимиз ерёнғоқ етиштиришда тажриба тўпламоқда, — дейди бригада бошлиғи Орзи Азимов. — Ҳосилдорлик ортиб бораётгани шуни кўрсатмоқда. Бригадамизда дастлабки йили гектаридан ўртача 8 центнердан ҳосил олинган бўлса, бултур бу кўрсаткич 12,3 центнерга кўтарилди. Бу йил эса 13,4 центнер режалаштирилган. Экин ривожи яхши.

Ерёнғоқ етиштиришда оилавий пудрат кенг қўлланилмоқда. Ҳозир хўжаликда 200 дан зиёд оилавий звенолар мавжуд. Ширин Маматов, Зулайҳо Раҳматуллаева, Тоштурди Исмоилов, Улуғой Рўзиеваларнинг оилавий звеноларида ҳосилдорлик бултур 15—18 центнерга кўтарилди. Колхоз уруғчиликка ихтисослашиб, нафақат район, балки вилоят хўжаликларига ҳам сифатли ерёнғоқ уруғи етиштириб бера бошлади.

— Қишлоқларимизда аҳоли зич жойлашган, — дейишди хўжалик мутахассислари. — Ер эса чекланган. Шу боисдан одамларда бу экинга қизиқиш қанча катта бўлмасин, ҳар бир оилавий звенога 60—70 сотихдан ер ажратиш билан қаноатланаяпмиз. Борди-ю кўпроқдан тақсимланса талабгорларнинг бир қисмига ер етмай қолади.

— Бу экиннинг қайси жиҳати зўр?

— Аввало иқтисодий томони, — дейди оилавий звено бошлиғи Луқмон Бобохўжаев. — Уч йилдан буён ерёнғоқ экиб, яхшигина ҳосил кўтараяпман. Рўзғоримиз катта, фарзандлар институтда ўқишаяпти. Ерёнғоқ ҳисобидан оиламизнинг иқтисодий аҳволини бирмунча ўнглаб олдик.

— Айни пайтда бу экиннинг бошқа фойдали жиҳатлари ҳам бор, — деҳқон фикрини қувватлади колхоз правлениеси раиси Тошмурод Раҳимов. — Ерёнғоқнинг пояси чорва учун хушхўр озуқадир. Унинг тўйимлилиги бедадан кучли. Ана шу озуқа экканга қолаяпти. Сабзавотчиликка ихтисослашган аксарият хўжаликларда бўлганидек, ерёнғоқ етиштирувчилар ҳам ҳосил мўлкўллигидан манфаатдор. Белгиланган топшириқ ошириб бажарилса, ҳосилнинг ортган қисмини рўзғор истеъмоли учун қолдириш ёки хоҳласа бозорда сотиш мумкин.

Кўраяпмизки, бу зироат кўпгина хусусиятлари билан оқдарёлик деҳқонларга маъқул тушди ва бошқа хўжаликларда ҳам тез тарқалди. Хўжаликларга қарашли 800 гектар, аҳолига қўшимча ажратилган томорқанинг 425 гектари — жами 1225 гектар майдонда ерёнғоқ етиштирилмоқда.

Бу пахта якказироатчилигига қарши курашда дастлабки қадамлардир. Оқдарё якказироатчиликдан энг кўп жабр тортган районлардан. Зарафшон дарёсининг Оқдарё ва Қорадарё деб аталмиш икки ирмоғи орасида ястанган бу заминнинг катта қисми пахтачилик учун яроқсиз. Дарё соҳилига туташ пайкалларда ер бир қарич чопилса тош чиқади. Пахта васвасаси авж олган йилларда аҳвол шу даражага етдики, дарё ўзанида катта майдонларни эгаллаган ёввойи жийда, чаканда ва юлғунзорлар «ўзлаштирилиб», тошлоқ соҳиллар ҳам пахтазорга айлантирилди. Хўжаликларда ҳосилдорлик паст, устига-устак ҳосил кеч пишиб етилади. Кечки пахта эса паст сортга қабул қилинади. Ғалвир сувдан кўтарилганида йил бўйи қора терга ботган пахтакор қуруқ қолаяпти, ернинг умри беҳуда ўтаяпти.

Районда кўп йиллардан буён пахта плани бажарилмаётганининг асосий сабаби шунда. Пахтачилик учун бирмунча қулай келган, бултурги хўжалик йилида ҳам кўзланган натижага эришилмади. Гектарига атиги 20 центнердан ҳосил олинди.

— Узоқ йиллар давом этган якказироатчилик иқтисодни бутунлай издан чиқарди, — мулоҳаза юритади Оқдарё район Советининг раиси, район партия комитетининг биринчи секретари Маъмур Халилов. — Якказироатчиликка барҳам берилаяпти. Қайси экин сердаромад бўлса, деҳқоннинг косасини оқартирса ўшани экишимиз зарур. Районимиз ери, тупроқ-иқлим шароити сабзавот, мева ва узумчилик учун мослиги қадимдан маълум.

Шу ўринда бултур куз кунларининг бирида райондаги Энгельс номли колхоз далаларида кўрганларим хаёлдан кечди.

— Мустақилликка эришаяпмиз, — деганди ўшанда колхоз раиси Тўғроп Ҳамроев. — Бир йилда хўжалигимизда пахта майдонлари 400 гектардан зиёдга қисқартирилаяпти. Бўшаган майдонларда сабзавот, ерёнғоқ, картошка экилади, мева ва узумзорлар пайдо бўлади. Дастлабки 20 гектарда олма, ўрик, шафтоли, беҳи —мевазор боғ барпо этдик.

— Билишимча, сизларда сабзавотчиликка бошқа хўжаликларга нисбатан илгарироқ киришилганди?

— Ҳа, биз талашиб-тортишиб, 1986 йилдан сабзавот эка бошлаганмиз. Деҳқонларимиз бу соҳада тажриба тўпладилар. Бир қанча илғор звеноларда ҳар гектар ердан 600—650 центнердан ошириб сабзавот олинмоқда.

— Илгари районда атиги 240 гектар мевазор боғ бўлган экан, — ўз мулоҳазалари билан ўртоқлашади М. Халилов. — Сўнгги икки йилда мевазорларнинг умумий майдони минг гектардан ошди. Шу йилнинг ўзида 320 гектарда янги мевазор, 205 гектарда узумзор барпо этилди. Икки йил бурун районда 2 минг тонна етиштирилган бўлса, бу йил мазкур кўрсаткични 20 минг тоннага кўтариш мўлжалланаяпти. Шу қисқа муддатда картошка ўн бараварга кўпайди. Амалдаги йилда эртаги ҳосил ҳисобига картошка етиштириш плани ошириб уддаланди. Хуллас, районимизда нознеъмат майдонлари тобора кенгаймоқда. Келгусида районни тўла озиқ-овқат маҳсулотлари етиштиришга ихтисослаштириш ниятидамиз.

Хайрли ният йўлида дастлабки қадамлар қўйилмоқда. Бу йил районда пахта майдонлари бултургига нисбатан 2 минг гектардан зиёдга қисқартирилди. Шундан 1353 гектари аҳолига қўшимча томорқа сифатида тақсимланди, 700 гектарига эса ерёнғоқ, картошка ва турли сабзавотлар экилди. Бу жараён изчил давом этади.

— Пахтадан бўшаган майдонларда ўстирилаётган экинларнинг даромади қандай?

— Пахтага нисбатан бир неча баравар юқори, — деди район агросаноат уюшмаси раиси Мамашариф Абдуллаев. — Бултур райондаги 16 минг гектар пахтазорнинг ҳар гектари атиги 1346 сўм даромад берди. Карл Маркс номли колхозда ерёнғоқ экилган майдонларда бу кўрсаткич 4200—4500 сўмни ташкил этди. Бир гектар сабзавотдан эса район бўйича 5 минг сўм, Энгельс номли колхозда 5 минг 900 сўм даромад олинди.

Экин турларини жойлаштиришга янгича муносабат жумҳуриятда озиқ-овқат муаммосини ҳал этишнинг ишончли йўлидир. Жумҳуриятимиз раҳбариятининг саъй-ҳаракати туфайли қишлоқ аҳолиси томорқа ерларининг хийла кенгайтирилгани ҳам далалар манзарасидаги азалий бир хилликка муайян таъсир кўрсатмоқда. Чунки авваллари пахта экиб келинган пайкалларда турли сабзавотлар билан бир қаторда нўхат, мош, кунжут каби камёблашиб қолган экин турлари ҳам барқ уриб ўсаяпти. Демак, қўшимча томорқа ери деҳқоннинг ҳамёнига мадад бўлиш билан бир қаторда дастурхонимиз тўкинлигига ҳам салмоқли ҳисса қўшмоқда.

Айни пайтда дала неъматларини сақлаш, саранжомлаш масалалари қандай? Карл Маркс номли колхоз деҳқонлари ерёнғоқни саранжомлаш ва сотиш билан боғлиқ масалалар қисқа муддатда изчил йўлга қўйилганлигини айтишди. Бу қимматли хом ашёга шаҳардаги озиқ-овқат корхоналарида талаб катта. Хўжалик Самарқанд шаҳридаги қандолат фабрикаси билан шартнома тузган. Ҳосил йиғиштирилгач, корхона вакиллари ўз транспорти билан келишиб, маҳсулотни ташиб кетишади. Районда ерёнғоқ майдонлари кенгаётгани ҳисобга олиниб, айрим чет эл фирмалари билан келишган ҳолда ташқи бозорга чиқиш йўллари изланмоқда.

Бироқ соҳада ҳосилни йиғиштириш ва қуритиш билан боғлиқ, мураккаб юмушлар фақат қўлда бажарилмоқда. Тегишли машина ва механизмлар хўжаликларга етиб келмаяпти. Техника таъминоти ташкилотларининг бу борада деҳқонларга амалий кўмаги зарур.

Районда сабзавот ҳамда мевани қайта ишлаш мақсадида иккита консерва заводи қурилаяпти. Бобур номли совхозда район матлубот жамияти ҳисобидан барпо этилаётган заводнинг цехи тезда ишга туширилади. У мавсум охиригача бир неча минг дона шартли банка маҳсулот тайёрлайди.

Энгельс номли колхозда эса каттагина консерва заводини келгуси йил ишга тушириш мўлжалланмоқда. Яқинда Кумушкент қишлоғида эртаги сабзавот етиштириш учун синтетик пленка цехи қурилиб, фойдаланишга топширилди. Райондаги мавжуд сут қабул қилиш пункти заводга айлантирилди ва сут, қатиқ, сузма, чакки — тўрт хил маҳсулот тайёрлаш йўлга қўйилди. Равшанки, мазкур корхоналарнинг бири район далаларида эртаги сабзавотнинг кўпайишига кўмаклашса, бошқаси экин турларини оқилона жойлаштириш туфайли салмоғи ортаётган чорва маҳсулотини қайта ишлайди.

Ҳа, район далаларида қайта қуриш шабадаси сезила бошлади. Бу, аввало, пахта якказироатчилигига барҳам бериш билан боғлиқ кенг миқёсли тадбирларда кўзга ташланмоқда. Катта-кичик майдонларда ястанган мевазор боғлар, токзорлар, сабзавот пайкаллари дилга севинч бағишлайди. Дастлабки ютуқларга эришилмоқда. Демак, йўналиш тўғри белгиланган. Фақат бу хайрли ишда изчиллик, собитқадамлик зарур.

М. ЭРАЛИЕВ,
«Қишлоқ ҳақиқати» мухбири.

ҚАШҚАДАРЁ ВИЛОЯТИ. «Каршистрой» ихтисослаштирилган қурилиш бошқармаси партия ташкилотининг котибаси А. Н. Олейник КПСС XXVIII съездидан бой таассурот билан қайтди. У 1,5 мингдан зиёд коммунистни бирлаштирган коллективдаги учрашув ва суҳбатлар чоғида оддий меҳнаткаш, ёш йигит-қизларнинг съезд қабул қилган ҳужжатларга қанчалар эътибор қаратаётганликларининг гувоҳи бўлмоқда. Саволларга жавоб, мулоҳазаларга муносабат билдириш унинг ҳам делегатлик, ҳам етакчилик бурчи.

СУРАТДА: «Каршистрой» комсомол комитетининг котиби Олим Раҳмонов КПСС XXVIII съезди делегати Алла Никифоровна Олейник билан.

Ш. ШАРОПОВ олган сурат. (ЎзТАГ).

БОЗОР САРИ ҚАДАМ

Жумҳуриятимиз пойтахтида анъанавий ёзги мева-сабзавот савдоси бошланди. Бу ерда областларда етиштирилган мева-сабзавот маҳсулотлари харидорларга сотилади. Октябрнинг охиригача 25 минг тоннадан зиёд сабзавот ва мева сотиш мўлжалланаётир. Бу эса бултургига нисбатан қарийб уч баравар кўп. Унинг асосий қисмини Тошкент областининг давлат ва жамоа хўжаликлари етказиб берадилар.

Мева-сабзавот маҳсулотлари савдосини «Ўзбекистон» республика давлат-кооператив ишлаб чиқариш бирлашмаси мувофиқлаштириб туради. Ярмаркани маҳсулот билан таъминлаб туриш областлар учун ортиқча даҳмаза эмасми, деган саволимизга бирлашма бўлимининг бошлиғи Валентина Егоровна Пак шундай жавоб қайтарди.

— Етиштирилган маҳсулотни келишилган нархларда колхозлар ва совхозларнинг ўзлари сотадилар. Барча юмушни уларнинг ўзлари амалга оширадилар, область савдо идораларидан ҳам, Тошкент шаҳрининг ишчи ресурсларидан ҳам ҳеч ким жалб этилмайди. Маҳсулотларга талаб ва эҳтиёжга қараб ўзгарувчан нарх қўйилади, лекин у чакана нархлардан ошиб кетмаслиги шарт. Ҳар қайси область пойтахтнинг маълум бир районига хизмат кўрсатади. Чунончи, Андижон области Акмал Икромов районида, бухороликлар Фрунзе районида, жиззахликлар Чилонзор районида, фарғоналиклар Куйбишев районида мева-сабзавот расталарини ташкил этадилар.

Расталарда нарх-навонинг эркин бўлиши, нарх навони назорат қилувчи органлар учун эмас, балки харидорлар учун илиб қўйилиши бозор сари қўйилган дадил қадамдир.

Саховатли ўзбек заминида етиштирилган неъматларни сотиш Москвада ҳам йўлга қўйилади.

В. РУДАКОВА.

ОНА-ВАТАН БЎЙЛАБ

НИКОЛАЕВ. Маҳаллий «Никонд» бирлашмасининг меҳнаткашлари ўз материалларидан 40 хонадонли уй қурдилар. Электр конденсаторлари ишлаб чиқарувчи бу корхона вилоятдаги зарар кўриб ишлаётган ғишт заводларидан бирини сотиб олиб, қизил ғишт ишлаб чиқаришни йўлга қўйди. Реконструкция тугаллангандан кейин у йилига 10 миллион дона ғишт тайёрлаш қувватига эга бўлади.

●

ЕРЕВАН. «Армлес» ўрмон хўжалиги бирлашмасининг мутахассислари Арманистоннинг Талин райони ҳудудида миллий боғ барпо этишга қарор қилдилар. Боғ майдони икки минг гектардан ошади. Ўрмон экинларидан ташқари мевали дарахтлар — ўриклар, олмалар, олхўрилар, ёнғоқлар ҳам экилмоқда.

●

ТАМБОВ. Тамбовда С. В. Рахманинов хотирасига бағишланган пианиночилар олий халқаро курслари ниҳоясига етди. Болгария, Италия, Дания ва Совет Иттифоқидан бўлган 36 нафар ёш истеъдод соҳиби ўзаро тажриба алмашдилар. Москва консерваторияси, Гнесинлар номли музика-педагогика институтининг профессорларидан маҳорат сабоқларини олдилар. Курсларни битирганлик тўғрисидаги дипломлар ёш пианиночиларга нуфузли халқаро конкурсларда иштирок этиш имконини беради.

●

МОСКВА. СССР халқ рассоми В. Загонек СССР бадиий академияси залларида ўз шахсий кўргазмасини очди. Кўргазмага турли йилларда яратилган 160 дан зиёд асар қўйилди.

●

НОВОЗИБКОВ (Брянск вилояти). Бу ерда ўз ишини бошлаган семинарда асосий диққат-эътибор ионлаштирувчи заиф нурланишнинг инсон аъзоларига таъсири, бундай нурланиш натижасида юзага келадиган касалликларни аниқлаш ва уларнинг олдини олиш масалаларига қаратилди. Семинар атом энергияси халқаро агентлиги билан биргаликда уюштирилди. Унда Брянск, Калуга, Орёл, Тула вилоятларининг Чернобиль фожиаси оқибатларини тугатиш билан шуғулланаётган амалиётчи шифокорлари, шунингдек, Венгрия, АҚШ, Франция, Швециядан келган чет эллик мутахассислар иштирок этмоқда.

●

КРАСНОДАР. Кубань далаларида ўрим-йиғим бошланганидан буён ўриб олинган дон етти миллион тоннага етди. Шундан 5,5 миллион тоннаси кузги буғдойдир. Ҳосилнинг бунчалик кўп бўлганини ҳатто қариялар ҳам эслашолмайди. Ҳар гектар ердан ўриб олинган буғдой ўртача 54 центнердан кўпроқни ташкил этади. Арпа ҳосили бундан ҳам кўпроқ бўлди. Кубанда ўрим-йиғим давом этмоқда.

●

ТБИЛИСИ. Бу ерда Грузия иқтисодий тикланиш уюшмаси билан Литва саноатчилари уюшмаси ўртасида ҳамкорлик қилиш тўғрисида шартнома имзоланди. Шартномада шу жамоат ташкилотларига кирувчи корхоналар ўртасидаги алоқаларни ҳар томонлама ривожлантириш кўзда тутилган.

●

ЛЬВОВ. Маҳаллий радиоэлектрон табобат ускуналари заводида янги микропроцессорли электрокардиографлар кўплаб ишлаб чиқарила бошланди. Юракнинг электр импульсларини қоғозда чизиб қайд этиш учун мўлжалланган бу ускуна илгариги шундай қурилмалардан ўзининг аниқроқ ишлаши билан фарқ қилади, ундан фойдаланиш ҳам осонроқ.

(ТАСС).

Мирзақуловлар хонадони Пахтакор районида кўпчиликка таниш. Чорвадорлар онласи—Роҳила опа қизи Муҳаббат, Рихси, ўғли Бахтиёр ва келини Камола билан биргаликда Кичанов номли совхоз сут-товар фермасида сидқидил меҳнат қилмоқда. Уларнинг саъй-ҳаракатлари туфайли хўжалик чорвачилик соҳасида дуруст натижаларга эришаяпти.

СУРАТДА: илғор сигирсоғар Камола Мирзақулова. У қарамоғидаги 26 бош соғин сигирнинг ҳар биридан кунига 10—11 килограммдан сут соғиб олаётир.

У. ҚЎШВОҚОВ олган сурат.

ЮК МАШИНАЛАРИ УЧУН

Урганч шиналарни ремонт қилиш заводида таъмирланган автомобиль покришкалари ўзининг чидамлилиги ва мустаҳкамлиги билан фарқ қила бошлади. Энди, протектор ёпиштирилганидан кейин, автомобиль покришкаси 25 минг километргача йўл босиши мумкин.

Бу — корхонани техник қайта жиҳозлаш натижасидир. Цехларда эскириб қолган қурилмалар ўрнига замонавий вулканизаторлар ўрнатилган. Улар Чехословакия ва Югославияда тайёрланган.

Янги қувватлар ишга туширилиши билан бу ерда тикланаётган покришкалар сони ҳам кўпайди. Энди завод жамоаси Бухоро, Қорақалпоғистон ва Туркманистоннинг қўшни Тошҳовуз вилояти автотранспорти корхоналарининг буюртмаларини қабул қилмоқда. Бу ерда тайёрланаётган маҳсулотлар тури юк машиналари ва автобусларнинг покришкалари билан чекланиб қолмайди. Завод конвейеридан ўттиздан зиёд номдаги маҳсулот — оғир юк кўтарадиган барча турдаги автомобилларнинг шиналаридан тортиб енгил машиналар покришкаларигача чиқади. Бу ерда тақчил резина втулкалар, амортизаторлар, радиаторларнинг патрубкалари, сув насосининг сальникларини тайёрлаш йўлга қўйилган.

МУТАХАССИС ФИКРИ

ПУЛНИНГ ҚАДРИ

Банкларнинг асосий вазифаси нафақат пулни сақлаш, балки халқ хўжалигининг барча жабҳаларида молиявий маблағлар ҳаракатини тезлатишдан иборатдир. Мамлакат, жумҳурият иқтисодиётининг соғлом бўлиши кўп жиҳатдан бу жараённинг тез ва бенуқсон кечиши билан белгиланади.

Ана шу ўта мураккаб ҳаракатни ташкил этиш, тартибга солиш ва қаттиқ назорат қилиш банк ходимлари зиммасига юклатилган. Карл Маркс томонидан пул муомаласи қонуни асослаб берилган бўлиб, унинг ҳолати миқдорига, ҳаракатланиш тезлигига, у ёки бу даврдаги сотилиши мумкин бўлган моллар ҳажмига боғлиқ.

Шуни алоҳида қайд этиш лозимки, сўнгги йигирма йилда мамлакатимизда, шу жумладан жумҳуриятимизда пул муомаласи қонуни мунтазам бузилиб келди ва бунинг учун кейинги вақтларда молия-кредит муассасаларининг фаолияти жуда ҳаққоний танқид қилинди. Бу идоралар томонидан етмишинчи йилларда ва саксонинчи йиллар бошида катта ҳажмда ишлаб топилмаган пуллар бериб юборилган. Ҳисоб-китобларга кўра, 1975 йилдан 1982 йилгача, яъни етти йилда «Б» гуруҳига кирувчи моллар ишлаб чиқариш мамлакат миқёсида 29 фоиз, қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ишлаб чиқариш 13 фоиз ошган бўлиб, шу даврда халқ хўжалигида иш ҳақи тўлаш эса 37 фоиз ўсган. Кўпгина жойларда, шу жумладан, Қашқадарё вилоятининг баъзи ташкилот ва корхоналарида маҳсулот етиштириш ҳажми камайса-да, иш ҳақи миқдорининг ошиши ҳоллари кузатилган. Натижада банкларда мавжуд маблағ ва чиқим орасидаги фарқ ошиб борди ва у давлат ҳисобидан қоплаб келинди.

Ҳозирги пайтда ҳар бир сўмнинг қадрини ошириш талаби қўйилмоқда. КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советининг 1989 йил 15 мартда қабул қилинган « Иқтисодиётнинг молиявий жиҳатларини соғломлаштириш ва мамлакат пул муомаласини мустаҳкамлаш» тўғрисидаги қарорида айнан шундай вазифалар белгиланган. Бу борада вилоятимизда маълум даражада силжишларга эришилди. Лекин таҳлил этиладиган бўлса, қўйилган талаблар секин бажарилаётганлиги аён бўлади. 1989 йилда СССР Агросаноат банки вилоят бошқармаси бўйича кирим плани 1,1 фоиз ошириб бажарилган бўлса-да, унинг ҳаражатлари 4,6 фоиз ошиб кетди. Пул тушадиган ўн бир манбанинг бештаси — автотранспорт, томоша кўрсатиш, омонат кассалари, уй-жой кооперативлари сингари муҳим жабҳалардан кўзда тутилганидан 3 миллион сўм кам кирим бўлди. Натижада вилоятимизда пул муомаласи қонунига нисбатан қўшимча маблағ бериш 19,2 фоизни ташкил этди. Баъзи районларда бундан ҳам юқори эканлиги ташвишлидир. Масалан, шу кўрсаткич Нишонда 58 фоизни, У. Юсупов районида 55, Муборакда 46, Яккабоғда эса 40 фоизга тўғри келди.

Бунинг асосий сабабларидан бири савдо ташкилотлари ишидаги камчиликлар ҳисобланади. 1989 йили вилоятимизда бу тармоқда план умуман ошириб бажарилган бўлса-да, айрим бўлинмалар ўз зиммаларига юклатилган топшириқларни бажармадилар. Жумладан, темир йўлга қарашли ишчилар таъминоти бўлими планни 3,1 фоизга, Баҳористон матлубот жамияти 9, 5, ВАЗ машиналарига техника хизмати кўрсатиш маркази 13,1, вилоят маиший хизмат кўрсатиш бошқармаси 14, 4, «Стройреммебельбить» бирлашмаси 24,9 фоизга адо этмади.

Мамлакатимизда корхона ва ташкилотлар тўла хўжалик ҳисобига, ўз-ўзини маблағ билан таъминлашга ўтиб ишлаётган бир даврда Қашқадарё вилоятида ҳам бу борада зарур чораларни кўриш лозим. Бунинг учун аҳолига кўпроқ моллар етказиб бериш, пулли хизмат турларини кўпайтириш керак. Озиқ-овқат маҳсулотлари, халқ истеъмоли моллари таъминотида камчиликлар кўп. Шунингдек, аҳолининг пулли хизмат турларига бўлган талаб-эҳтиёжи ҳам тўлиқ қондирилмаяпти. Ҳисоб-китобларга қараганда, вилоятимизда аҳоли жон бошига савдо хизмати кўрсатиш бошқа кўпгина жойларга нисбатан анча паст. Дўконларимизда нафақат аҳоли кўп талаб қиладиган ноёб моллар, ҳаттоки оддий буюмлар ҳам негадир узоқ муддатга кўринмай қолаяпти. Аҳолини ёғоч-тахта ва бошқа қурилиш материаллари билан таъминлаш бирмунча яхшиланаётган бўлса-да, унинг ҳажми аҳолининг шахсий уй-жой қуриш кўламидан анча орқада қолмоқда. Кенг истеъмол молларини ишлаб чиқаришни кўпайтириш ва пулли хизмат турларини кенгайтириш тўғрисида бир қатор ҳаракат дастурлари қабул қилинганлигига қарамай вилоятимиздаги аҳвол секин ўзгараяпти. Бир сўмлик фондга нисбатан халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқариш ўтган йили атиги 48 тийинни ташкил этди. Бу эса жумҳуриятимиз ўртача кўрсаткичидан анча паст. 1989 йилда вилоятимизда халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқариш плани 102,8 фоиз бажарилган бўлса-да, бу борадаги топшириқ Қарши шаҳри ва Шаҳрисабз районларидан бошқа барча жойларда бажарилмай қолди. Натижада аҳолига 9,1 миллион сўмлик маҳсулот етказиб берилмади. 1990 йилнинг ўтган олти ойи кўрсаткичлари ҳам қувонарли эмас.

Ўн иккинчи беш йилликнинг тўртинчи йилида вилоятимизнинг тўққиз саноат корхонаси кенг истеъмол моллари ишлаб чиқариш планларини бажармади. Жумладан, Муборак газни қайта ишлаш заводи режалаштирилганидан 71,3 фоиз, Қарши ремонт заводи 34, «Облагрострой» бирлашмаси 28,2 Қарши спиртсиз ичимликлар заводи 9, 2, Косон ёғ-экстракция заводи эса 6, 9 фоиз кам маҳсулот етказиб берди.

Ҳозирги пайтда савдо, кенг истеъмол моллари ишлаб чиқариш каби соҳаларни ривожлантириш билан бир қаторда аҳолига пулли хизмат кўрсатишни кўпайтириш ҳам асосий вазифалардан биридир. Партия ва ҳукуматимиз ташкилот ҳамда корхоналар, улар қайси идорага бўйсунишидан қатъий назар, пулли хизмат кўрсатишда иштирок этишлари зарурлигини таъкидламоқда. Лекин бу талаб вилоятимизда тўла бажарилаяпти, деб айта олмаймиз. Шу юмуш билан шуғулланаётган ўттиздан зиёд корхона ва идораларнинг кўпчилиги белгиланган планларни бажармай келмоқда. Ўтган йили вилоятимизда аҳолига жами 98 миллион 200 минг сўмлик пулли хизмат кўрсатилди. Лекин Қарши бирлашган авиаотряди, вилоят Агросаноат бирлашмаси, савдо бошқармаси, матлубот жамиятлари уюшмаси, «Каршицелинхлопок» тресги, аҳолига транспорт хизмати кўрсатиш экспедицияси каби бир қатор ташкилотлар бу борадаги планларни уддалай олмадилар.

Вилоятимизда саёҳат уюштириш, соғломлаштириш ва маданият муассасаларига жалб этиш йўли билан пулли хизмат кўрсатишни кенгайтиришга етарли эътибор берилмаяпти. Уй-жой қуриш, мураккаб рўзғор техникаси воситаларини, шахсий енгил автомашиналарни тузатиш каби хизмат турлари бўйича ҳам аҳолининг талаби тўла қондирилмаётир. Натижада ўтган йили вилоятимизнинг ўн уч районидан еттитасида пулли хизмат кўрсатиш планлари 3 миллион сўмга бажарилмади. Бу борадаги топшириқлар Чироқчи районида 19,1 фоизга, Косонда 9, 9, Ғузорда 8, 9, Муборакда 4, 2, Яккабоғда эса 4,1 фоизга бажарилмай қолди. 1990 йилнинг ўтган даврида яхши силжишларга эришилмади. Бундай ҳолатлар вилоятимизда пул муомаласига катта таъсир ўтказади.

Пулни қадрлай билишимиз зарур. Муомаладаги маблағ миқдори билан аҳолига таклиф этиладиган яхши моллар, хизмат турлари орасидаги муносабатни барқарорлаштириш чораларини кўриш керак. Бунинг учун эса ҳар бир ташкилот, корхона ички имкониятларни тўла ишга солиши шарт.

Т. МЎМИНОВ,
СССР Агросаноат банки Қашқадарё вилоят бошқармасининг бошлиғи.

БАРҚАРОР ДАРОМАД ОЛИШ ТАШВИШИДА

Термиз дарё порти кемасозлик устахоналарида бажариладиган ишлар рўйхатига турли ташкилотлар ва хусусий кишиларнинг бу ердагилар учун одатдан ташқари бўлган буюртмалари қўшилди. Масалан, ҳозирнинг ўзидаёқ Тошкентдаги «Гидромеханизация» қурилиш бошқармаси учун тупроқютгич тайёрланмоқда. Аҳоли учун эса ремонтчилар машиналарнинг гаражларини, панжаралар ва иситиш қозонларини ясаб бермоқдалар.

Теплоходлар ва бошқа сузиш воситаларини ремонт қилишга ихтисослашган корхонани «ихтисосдан ташқари» иш билан шуғулланишга Амударё манбаларида ишлаётган кемалардан камроқ фойдаланилаётгани муносабати билан асосий иш ҳажмининг камайганлиги мажбур қилди. Ваҳолонки, устахоналарда юқори малакали ишчилар — слесарлар, пайвандчилар, станокчилар жамоаси ишламоқда. Шунинг учун ҳам кўрсатилаётган хизматлар соҳасини кенгайтириш тўғрисида қарор қабул қилинди.

— Биз ҳозиргидан кўра кўпроқ иш қилишимиз мумкин эди, — дейди устахоналар бошлиғи Р. Танташев. — Лекин материаллар етишмаяпти. Катта-ю кичик идораларнинг барчасида халқ истеъмол молларини ишлаб чиқариш учун материаллар билан таъминлаш тўғрисида қарор қабул қилинганига қарамай, маҳаллий таъминотчилар бизнинг барча илтимосларимизни рад этишмоқда.

Тўғри, ремонтчиларнинг ўзлари ҳам мушкул аҳволдан чиқиш йўлини топишга ҳаракат қилишаяпти. Тежалган материаллардан, таъмирланган деталлардан фойдаланишмоқда, бошқа йўлларни ҳам топишмоқда. Масалан, гаражларнинг бир қисми хизматини ўтаб бўлиб, рўйхатдан чиқариб юборилган баржалардан тайёрланган.

Ташкилотларга, аҳолига кўрсатиладиган хизматлар ҳажмининг кенгайтирилиши ҳозирнинг ўзидаёқ жамоа турмушида ижобий роль ўйнади. Гарчи портда штатдаги ходимлар қисқартирилган бўлса-да, устахоналарда ҳамма ўз ўрнида қолди. Меҳнатга ҳақ тўлашнинг юксак даражаси — ойига ўртача 300—350 сўмлик маош ҳам сақлаб қолинди.

Ошкоралик кўзгусида

Файзулла ҚИЛИЧЕВ

ЭЛЛИГИНЧИ ЙИЛЛАР ЭДИ...

1953 йил. Жумҳурият прокуратураси, Ички ишлар министрлиги ва Давлат хавфсизлиги комитетида бирдан таҳлика бошланди. Аллақандай Ботиршоев Давронбек деган шахс имзолаган хат бир қатор газеталар редакциялари ва партия идораларига келиб тушган эди. Унда мамлакатда юритилаётган сиёсат қораланган, «халқлар доҳийси»нинг халқ бошига солаётган қора ишлари очиқ айтилганди. Шунингдек, унда қатағон қилишлар, истеъдодли зиёлиларнинг очиқдан-очиқ «супуриб ташланаётган»ликлари ҳақида фикр билдирилганди. Молия ва милиция ходимларининг ўзбошимчаликлари, авж олиб бораётган порахўрликлар ва фирибгарликлар ҳақида дангал гаплар айтилган ҳамда жумҳурият раҳбарларининг ўз шахсий манфаатлари ва жон сақлаб қолиш йўлида ялтоқланишдан бошқа ишга яроқсиз эканликлари фош этилганди.

Ўзбекистон ССР прокурори Янковскийнинг шахсан топшириғига кўра зудлик билан жиноий иш очилди. Хат муаллифини (аниқроғи, муаллифларини) тезликда қидириб топиш ва халқдан «зарарсизлантириш» лозим эди. Подполковник Язев, капитан Арзуманянц, лейтенант Коршунов, Жиловчинский ва бошқалардан иборат махсус гуруҳ ишга тушди.

Устига-устак, мазкур хатнинг бир нусхаси етиб борган Москвадан шошилинч топшириқ келди: «Тезликда қўлга олинсин, жазолансин!»...

15 октябрь кечаси Тошкент политехника институти ётоқхонасига усти-боши чанг-тупроққа беланган бир йигит кириб келди. У ўрта бўйли, қотма, қора кўз ва қора сочли эди. Устида офтобдан ранги ўчиб кетган катак кўйлак. Қаттиқ чарчаганлиги ва мадорсизлиги яққол кўзга ташланиб турарди. Унинг аҳволи ётоқхона қоровули Ҳаким тоғагагина маълум эди. Кейинги кунларда моддий жиҳатдан жуда қийналган. Пули йўқ. Шу боис қорин тўйғизиш илинжида эрталабдан мардикорликка чиқиб кетиб куни билан темир йўл бекатида цемент туширди. Чўнтагида—ишлаб топган 5 сўм пули...

У Ҳаким тоға билан саломлашишга ҳам улгурмади. Тўсатдан ташланган тўрт киши унинг қўлини орқага қайириб, олиб чиқиб кетишди. Йигит Тошкент турмасига ташланди.

1164-сонли жиноий ишнинг «қаҳрамон»ига айланган бу маҳбус биринчи курс талабаси, жиззахлик Анорбой Саримсоқов эди. Биринчи сўроқ пайсалга солинмади:

«Совет ҳокимиятига қарши юритган фаолиятингиз ҳақида гапириб беринг».

«Мен Совет ҳокимиятига қарши ҳеч қандай фаолият кўрсатган эмасман».

«Советларга қарши тузган ташкилотингиз фаолияти ҳақида, унинг ташкилотчилари, иштирокчилари ва мақсади ҳақида гапириб беринг».

«Ҳеч қандай ташкилот ҳам, унинг иштирокчилари ҳам, фаолияти ҳам бўлган эмас».

«Алдашга уринишингиз бефойда, бизда бу ҳақда аниқ маълумотлар бор».

Шу ерда сўроқ узилиб қолди. Қўшни ҳибсхоналардаги маҳбуслар «янги»нинг камерасида тонггача алланарсалар гурсиллаганини, кимнингдир ҳансираганини, жон азобидан додлаганини эшитиб ётишди...

Иккинчи сўроқ эртаси куни давом этади:

«Кечаси билан ўйлаб кўргандирсиз? Советларга қарши фаолиятингизни тан оларсиз энди?».

«Ўйлаб!.. Ҳа, ўйлаб кўрдим... Лекин Советларга қарши фаолиятимни тополмадим».

«Шундайми? Давом этамиз бўлмаса. Ботиршоев Давронбек ким?».

«Мен. Бу менинг тахаллусим».

«Сиз антисовет мазмунида хатлар ёзгансиз».

«Йўқ. Мен антисовет хат эмас, антисовет ҳаракатлар бўлаётгани, айрим шахслар Советлар сиёсатини бузишаётгани ҳақида ёзганман».

«Сиз Совет ҳокимиятини қоралагансиз».

«Мен Совет ҳокимияти сиёсатини нотўғри қўллаётган ходимларни, нотўғри солиқ системаси, милиция ходимларининг қонунга хилоф ишларини қоралаганман».

Сўроқ яна узилди. Кечаси билан Анорбойга «ўйлаб кўришга» вақт берилди. Эртасига яна давом этди. Индинига яна, кейинига яна...

Жиноий иш ҳужжатларга тўла. Кўпдан-кўп гувоҳлар кўргазмалари тикилган. Улардан «қаҳрамонимиз» Анорбой ҳақида айрим тафсилотларни чегириб олиш мумкин. Булар ҳақиқатга яқинроқдир...

Жиззах вилоятининг Учқиз қишлоғи. Камбағал деҳқон Саримсоқ ака Пиримқулов 46 ёшга тўлганда худо унга яна бир фарзанд берди. 1932 йилнинг эрта баҳори, далада иш қизиган пайтда у одатдагидек ишга жўнамади: кечаси билан бели оғриганидан инқиллаб чиққан хотини Гулноз саҳарга бориб, оғриғи тўлғоқдан эканлигини ва доя чақиртириш лозимлигини унга шивирлаб айтди. Катта ўғли Мусурмонни қўшни ҳовлига югуртирди-ю ўзи бесаранжом хаёллар билан ҳовлини одимлай бошлади. Сўнг оғилдаги сигирга беда солди. Бир челак сув олиб келиб эшагига тутди. Лойсувоқ супа четига келиб ўтирди. Оёғидаги чориғини дам ечиб, дам кия бошлади. Кўзлари олазарак. Ичкарига қулоқ тутди. Шу пайт... ҳовлига уч киши кириб келди. Уларни Саримсоқ ака танийди: бири молияда, иккитаси милиция — НКВДда ишлайди. Одамлар бу учаласидан юрак олдириб қолишган, қоралари кўришса зириллашади. Саримсоқ ака шоша-пиша ўрнидан туриб, келганларга пешвоз югурди. Салом берди. Алик олмаганларига қарамасдан, хўмрайган чеҳраларига термулганча қўрқа-писа қўл узатиб, кўришмоқчи бўлди.

Саримсоқ аканинг узатган қўли ҳавода муаллақ қолди.

— Нега солиқ тўламадинг?

— Мен.. мен... чайналиб қолди у. — Ҳеч вақом йўқ... Оиламни ҳам боқолмаяпман. Бироз вақт...

Елкасига тарсиллаб тушган қамчи зарбидан яғрини жизиллаб кетди. Гандираклаб ерга чўккалади. Нажот истагандай қўлини кўтарди. Навбатдаги қамчи тушишидан ҳимоялангандай бўлди...

Бир неча дақиқадан сўнг ичкаридан доя аёл чаққон югуриб ташқарига чиқди. Унинг шодиёна қичқириғи ҳовли узра таралди:

— Қўшни, суюнчи! Ўғил... Худо сизга паҳлавон ўғил берди!..

Ҳовлида жим-житлик ҳукмрон эди. Ташқари эшик ланг очиқ. Ёнида тупроққа қоришганича Саримсоқ аканинг ёғ босган дўпписи ётарди. Оғил эшиги ҳам очиқ. Ичкаридаги сигир ҳам кўринмайди. Фақат чақалоқнинг «инга»си эшитилиб турарди...

Очлик силласини қуритган она бир томчи сут бўлар деб синиқ сопол косадан ҳадеб сув ҳўпларди. Умидлари—сигир олиб кетилган. Қорни нонга тўймаган бир этак болаларини боқишга қурби етавермаган ота эса «сигири ва эшаги бўлатуриб солиқ тўламаганлиги» учун қулоқ қилиниб, ҳибсга олинди. «Озод» ватаннинг «озод» фарзанди оламга ана шундай қадам босган эди.

Ватан тупроғи ва табиати бу хонадонга ҳам чин маънода оналик қилди. Еримизни жаҳонгашталар «Баҳорда чўп суқсанг, кузда ҳосил беради» деб бежизга айтишмаган. Жиззах адирлари, яйловлар ва ариқ бўйларида қиш қори эримасдан чучмома кўкаради. Сўнг қоқи, исмалоқ, минг хил ейимли гиёҳлар. Қўзиқорин қад кўтаради. Турли ўтлар сутли бошоқ чиқаради. Тут пишиғига етган одам бу ерларда очдан ўлмайди... Сўнг арпа, буғдой... бошоғини қайнатиб, қовуриб, шопириб ейиш мумкин. Навбат билан дарахтлар мева бера бошлайди. Полизларда қовун, тарвуз, карам, картошка, сабзи, помидор, бодринг. Қишга туршак, оз-моз... қоқилар йиғиб қўйиш мумкин. Табиат камдан-кам фарзандини совуқдан ўлишга маҳкум қилади. Хуллас... Анорбой ўлмай катта бўлди...

Сўнг... Улуғ Ватан уруши бошланди. Анорбойнинг акаси Мусурмон ҳам хизматга чақирилди. Умрида қишлоқда кетмондан бошқа нарсани кўрмаган йигит қўлига милтиқ олиб тиш-тирноғигача қуролланган фашистлар қаршисига ташланди. Биринчи жангдаёқ ярадор бўлиб асирга тушиб қолди. У ғалабадан сўнггина озод бўлиб уйга қайтди. Лекин... Сталин «гумончи»лари асирда бўлганларни сўрамай-нетмай қамоққа олиб Сибирга жўната бошлашди. Мусурмон ҳам четда қолмади...

Анорбойни айблаш ҳақидаги ҳужжатда тубандаги ёзувларни ўқийсиз: «Ислом дини пешвоси ва қулоқ, Совет тузумига қарши элементнинг ўғли, Ватан хоинининг укаси бўлган Саримсоқов...».

Анорбой қишлоқ мактабига қатнай бошлади. Китоб-дафтар етишмасди. Мактаб ҳам номига... Уйда шароит оғир... У аъло ўқиди. Ҳатто рус тилини дурустгина ўзлаштириб олди. Билимга чанқоқлик ва тиришқоқлигини намоён қилди. Тарихни, тилни, шеъриятни ўрганди (Бу қобилият ўзбекнинг қону суягида бор). Сўнг... китобларда ёзилганини ҳаёт билан, атроф муҳити билан таққослаб кўрди. Пионер лагерлари ва саёҳатларда ўйнаб, чўмилиб, куйлаб юрган тенгдошлари ҳақидаги лавҳаларни ўқиб, узоқ ўйга толди. Далада ишлаётган ҳамқишлоқлари турмушини улар билан солиштирди. Қўшни бўлиб яшайдиган молия инспектори ва милиция участка вакилининг дангиллама ҳовлилари билан ўзи яшаб турган хонадонни таққослади. Солиқ ва сайловлар мавсумларида бўлаётган ишларни кузатди.

«Сиз хатларингизда Совет ҳокимиятининг солиқ сиёсатини қоралагансиз. Бундай фикр сизда қаёқдан пайдо бўлди?».

«Бизда солиқлар аҳолининг моддий аҳволи эътиборга олинмасдан ундирилаётганлигини кўрдим. Бунда катта хато бўлаётганлигини англадим. Солиқ сиёсатини қайта кўриб чиқиш кераклигини ёздим. Биз бир уйда 3—4 киши эрта-кеч ишлаймиз-у қорнимиз нонга тўймайди. Молияда ва милицияда ишлайдиганлар беш-олти жон билан бир киши ишласа-да хонлардек яшайдилар. Демак...».

«Аҳолининг моддий таъминоти ёмонлашгани ҳақида ёзгансиз».

«Нотўғрими? Одам эртаю кеч ишласа, тупроқ ҳосилдор бўлса, тоғдай хирмон уйса, елкасидаги жандасидан бошқа нарсани кўрмаса, нима дейишим керак эди?».

«Сайлов системаси ярамайди дебсиз...».

«Ҳар йили кимнидир қаергадир сайлаймиз. Лекин кимни сайлаганини халқ билмайди. Улардан сўрашмайди ҳам».

Айбномага янги банд қўшилди: «...у совет турмуш тарзидан норози бўлиб, аҳоли қашшоқ яшаяпти, давлат халқни талаяпти, деб тарғибот юритиб келган. Одил совет солиқ сиёсати ва сайлов системасини муттасил равишда қоралаш, халқ билан ҳокимият ўртасига ғов солишга ҳаракат қилган...».

Анорбой кўп ўқиди. Ниҳоят мактабни кумуш медаль билан битирди. 1952 йилда оиладаги етишмовчиликларга қарамасдан, билим олишга чанқоқлик уни Тошкент шаҳрига етаклади. Бир даста китоб-дафтарини қўлтиқлаб Ўрта Осиё давлат университетига келди. Кириш имтиҳонларини муваффақиятли топширди. Лекин... қорни тўймади. Кийимга пули йўқ. Уйдан ҳеч ким моддий ёрдам бера олмайди. У ўқишни ташлаб кетишга мажбур бўлди. Жиззах геофизика экспедициясига ишга кирди. Бир йил ишлаб озроқ пул тўплади ва 1953 йили политехника институтига ўқишга кирди. Бу гал ҳам қийналди. Турмушнинг адолатсизликлари билан ўз кузатишларини мувофиқлаштиришга, «Ёш ленинчи», «Қизил Ўзбекистон», «Ленин йўли» газеталари, Ёзувчилар союзига, бир нечта нашриётларга хатлар ёзди. Яна бир қанча...

Ҳибсхонадаги тергов давом этади:

«Мана бу хатларни сиз ёзганмисиз?»

«Ҳа, мен ёзганман».

«Америка Қўшма Штатлари, Англия турмуш тарзини мақтабсиз».

«Менинг ўқиш ва кузатишларимча, ана шу давлатларда яшаш ва ишлаш, умуман ҳаёт тарзи бирмунча тўғри танланган. Ҳар ҳолда шундай хулосага келгандим. Улардан кўп нарсани ўрганиш керак, деб ёзгандим. Улар ёрдамига таянилса ёмон бўлмасди, дегандим».

Саримсоқовни қораловчи ҳужжатда тубандаги ёзувлар бор: «...У турли поғона идоралари ва раҳбарлари номига Советларга қарши туҳмат хатлари жўнатиб турган. Совет ҳақиқийлигини бузиб кўрсатувчи бу хатларида чет эл империалистик давлатларига сажда қилишга ундаган. Совет тузумини пастга урган...».

Терговда тўпланган айблар унча катта эмасди. Бу эса «қонун ва давлат посбон»ларини қониқтирмасди. Нари борса 2—3 йил... Терговчилар Анорбойни кеча-кундуз «ўйлаб кўриш»га мажбур қила бошлашди. Унинг озиб-тўзиб кетган баданидан соғ жойини топиш амримаҳол эди. Қўл панжалари суяклари эзилган, юз-кўзи маматалоқ. Қорни оч, сувга ташна...

Ниҳоят, кунлардан бирида терговчи оғзи қулоғида кириб келди. Ёнида сипо кийинган, галстук таққан уч ҳамроҳи бор. У бирдан ҳужумга ўтди:

«Шеърлар ҳам ёзиб турасизми?»

«Ҳозир эмас. Мактабда ўқиб юрганимда оз-моз ёзиб турардим», — ҳанг-манг бўлиб жавоб берди Анорбой.

«Мана бу дафтар сизникими?»

«Ҳа, меники...». Анорбой мактабни битириш йиллари машқ қилиб шеър ёзган катакли дафтарини таниди. Ўқишга кетиш олдидан кўрпа қатига тиққанича эсидан чиқариб қолдирганини хотирлади.

«Шеърларингизни биргаликда ўқисак қарши эмасмисиз? Танишиб қўйинг, бу кишилар Ўзбекистон Ёзувчилар союзидан. Шоир фалончилар. (Айрим мулоҳазалар билан мақола муаллифи улар номини келтиришни лозим кўрмади). Танисангиз керак-а?».

«Ҳа, танийман...».

«Мен шеърларингизни ўқиб тураман. Бу кишилар изоҳлаб хулоса берадилар».

У дафтарни варақлаб шеър ўқий бошлади. Қишлоқ мактабининг 50-йиллардаги талабаси ўзича машқ қилган шеърлар ҳибсхонада жаранглади:

«Ўзбек тили тиллар ичра
қизил гул,

Шу тилни танлаган—
куйловчи булбул...»

Мутахассис шоирлар бир овоздан хулоса беришди:

«Шеър пантуркизм тенденциясида ёзилган. Ундан миллатчилик иси анқиб турибди. Ўзбек тилини мадҳ этиш орқасидан ўзбек халқининг феодал ўтмишини мадҳ этиш ифодалангани яққол кўзга ташланади. Йирик миллатчининг қарашлари ёритилган».

Терговчи ўқиди:

«Гуллади Самарқанд,
гуллади яна,

Темурланг зафари
ҳар жойда, мана,

Шаҳри тенгсиз боғу бўстон
бўлди (?)

Ўзбек олиму шоирга лиқ тўлди.

Қўшиқ ёзсин энди халқи
тилидан,

Бахтиёр оҳанги келсин дилидан,

Ўзбек давлатининг номи
Самарқанд,

Ўссин, улғайсин у,

тоғлардан баланд...».

Шоирлар шеърга баҳо бердилар:

«Феодал вакили, босқинчи, қонхўр Темурни улуғлашдан бошқа нарса эмас. Бундай шеърни фақат томиригача буржуа миллатчисига айланган киши ёзиши мумкин. У ўтмишни мақтаб, бугунимизни ерга ураяпти. Бундай шеър халқни бузади...».

Терговчи давом этди:

«Тарихни куйлайди
гангиган бошим,

Ҳолсизман, сингмайди
ошаган ошим,

Номаъқул савдога учради
бошим,

Ошиқ дарди—ёр торларин
айтинглар (?)».

Маслаҳатгўйлар ҳозиржавоблик билан «ўлчаб» ташлашди:

«Ҳатто севгида ҳам ғам-ғусса ётибди. Бугунги кунимизда мавжуд севиш-севилишни йиғлаб шеърга тушириш билан шоир (?) даврни ғам-ғуссага ўрашга интилган. Бундай шеърлар фақат буржуа мадҳиячи шоирлари Фитрат ва Чўлпонларга хос. Уларнинг қарашлари анқиб турибди...».

Ниҳоят, «шеърхонлик» тугади. Терговчи ҳаммасини қоғозга тушириб, енгил тин олди. Сўнгра ўтирганларга савол-жавоб қилишлари мумкинлиги ҳақида ишора қилди. «Шоир»лар Анорбойни сўроққа тутдилар.

Шоир Н.: «Ука, бир нарсага ҳайронман. Нега Темур даврини олтин давр деб атагансиз-у лекин ундан кейинги ўзбекнинг муваффақиятларини, бугунги кундаги ютуқларини кўрмаганга олгансиз? Ёки бугунги бахтимизга бахиллигингиз келаяптими?».

Анорбой: «Темур даври босқинчилик, урушлар, ёки ўз-ўзидан феодал даврнинг гуркираган даври бўлган. Лекин барибир халқ бугунги кунчалик жабр тортмаган бўлса керак. Ҳозирги кунда халқимиз тортаётган жабрни энг юқори эксплуатация деб тушунаман. Ҳар ҳолда... бошқа халқлар билан солиштириб кўрганда ўша даврда Темур даври ерли халқ учун олтин давр бўлган. Бизнинг кунни солиштирганда эса...».

Шоир Н.: «Сиз шоирлардан кимларни биласиз? Улардан қайсиларини устоз деб танийсиз? Қайсиларига тақлид қиласиз?».

Анорбой: «Пушкин, Лермонтов, Турди Фароғий, Аваз Ўтар...».

Шоир Н.: «Пушкин, Лермонтов... ахир улар ўз замонасининг чиркин томонларини ёзишган. Ҳозир биз ҳур замонда яшаяпмиз. Нега уларга тақлид қилмоқчи бўласиз?»

Анорбой: «Мен ҳеч қандай фарқни кўрмаяпман...».

Анорбой чанқаган лабини ялади. Терлаган юзини енги билан артаман деб ярасини тимдалаб юборди. Юзига қон оқди. Бир неча марта сув сўради. Беришмади. Устидан истеҳзоли кулиб туришди...

«Кўриб бўлдим, билдингизми, — деди у ҳансираб. —Аждодларим ҳам роса кўриб бўлишган. Отам, акам ҳам кўрди. Мен дунёга келибманки, кўриб келаяпман. Омон қолиб зурриёд кўрсам, улар ҳам роса кўрадиганга ўхшайди. «Ҳамма даврлар ва халқлар доҳийси» деб атаб, ишониб келаётганимиз ўша... Сталиннинг ҳам, унинг сиёсатининг ҳам... падарига лаънат!»

«Нима хоҳлайсиз ўзи, ука? Сизга нима етмаяпти? Мақсадингиз нима?»

Анорбой бу саволга дарҳол жавоб бераолмади. Танаси бошқа—дард билмас, деганлари тўғри экан-да, деб хаёлидан кечирди.

«Нима хоҳлайман? Нима бўларди? Озодликни... Мен халқимнинг ҳақоратдан, ҳуқуқсизликдан холи бўлишини хоҳлайман. Мен Туркистоннинг мана бунақалардан (терговчини кўрсатди) озод бўлишини хоҳлайман. Мен озод Туркистоннинг озод, эркли фуқароси бўлиб яшашни хоҳлайман! Тушундингларми, э-э сен...».

Судда Анорбой Саримсоқов қамоқхонада бир ой қийновга олинганлигини, тортган азобларини гапириб берди. Адолат бўлишини сўради. Суд уни обдон эшитди. «Адолат» қилиб... 25 йил қамоқ жазосига ҳукм этди. Қўшимча равишда (яна «адолат» юзасидан) жазони ўтаб қайтгандан сўнг 5 йил муддатга гражданлик ҳуқуқидан маҳрум этилганини эълон қилди...

Жиззахлик Анорбой Саримсоқов на давлат, на халқ, на қонун олдида жиноят қилмаган эди. У қатағон этилди. Яқинда унинг иши қайта кўриб чиқилиб, айбсиз деб топилди ва у тўла оқланди.

Қаҳрамонимизнинг кейинги тақдири бизга номаълум. Балким соғ-саломатдир. Ўғил-қизлари, невара-чеваралари бордир. Ҳар ҳолда у кишининг покиза номи олдидаги бурчимни ўтаб мудҳиш тақдири тафсилотини қаламга олдим. Ҳар ҳолда...

ХОРИЖДАН ХАБАРЛАР

ҚОҲИРА. Исроил босиб олган ғазо шўъбасида аҳвол кескинлиги сақланиб қолди, деб хабар қилади МЕНА агентлиги. Полиция тадбирлари кучайтирилганлигига қарамай, аҳоли пунктларининг кўпчилигида истилочиларнинг қатағонларига қарши норозилик чиқишлари давом этди.

Исроил босқинчи армиясининг ғазога ташланган зарбдор бўлинмалари Рафоҳ шаҳрида, Фаластин қочоқларининг Нусейрат ва бошқа бир қанча лагерларида намойиш қатнашчиларини тарқатиб юбориш мақсадида ўт очувчи қуроллар ва кўздан ёш оқизадиган газни қўлладилар. Ярадор бўлганлар бор. Ўтган икки кун мобайнида жазо бўлинмаларининг ур-йиқити натижасида шўъбанинг турли ерларида 70 дан ортиқ киши, жумладан аёллар ва болалар жароҳатланди, кўздан ёш оқизадиган газдан заҳарланди, уларнинг кўпчилиги калтакланди. Оммавий қамоққа олишлар бўлди. Бир куннинг ўзидагина 60 нафар араб панжара ортига ташланди.

* * *

Умрбод қамоқ жазоси... ва яна 12 йил қамоқ. Президент Анвар Саодатни ўлдиришнинг асосий ташкилотчи ва ижрочиларидан бири Муҳаммад ал Асавули энди ана шундай одатдан ташқари жазо муддатини ўтайди. У 1981 йилда қилган жинояти учун умрбод қамоқ жазосига ҳукм қилинган, бундан икки йил аввал қамоқдан қочган ва ўшандан бери маъмурлардан яшириниб юрарди.

Миср пойтахтида ниҳоясига етган суднинг янги мажлиси натижасида ал Асавули «қамоқдан қочишда», шунингдек қурол-яроғ ҳамда портловчи моддалар асрашда айбдор, деб топилиб, яна 12 йил қамоқ жазосига ҳукм қилинди. У билан бирга ўнга яқин ҳамтавоқлари ҳам турли муддатга қамоқ жазосига ҳукм қилиндилар. Улар «давлат жиноятчисини яширишда ва ҳукуматга қарши фаолиятда қатнашганликда» айбланадилар.

* * *

Исроилда беш кундан бери шифокорларнинг ялпи иш ташлаши давом этмоқда, деб хабар қилди МЕНА агентлиги. Касалхоналар ва поликлиникалар ҳали ҳам ёпиқ, фақат шошилинч ҳоллардагина тиббий ёрдам берилмоқда. Исроиллик шифокорлар кейинги ҳафталарда кетма-кет иш ташладилар. Улар иш ҳақи оширилишини талаб қилишмоқда, маъмурият эса маблағ йўқлигини баҳона қилиб, бундан қатъиян бош тортмоқда. Айни вақтда ҳукумат босиб олинган араб ҳудудларида янги қишлоқлар қурилиши учун пул топаяпти.

* * *

ИСЛОМОБОД. Бу ерда Ҳиндистон билан Покистон ташқи ишлар министрлиги ташқи ишлар котиблари М. Дубей билан Т. Аҳмадхон ўртасида расмий музокаралар бошланди. Музокараларда Ҳиндистон—Покистон муносабатларидаги кескинликни пасайтириш, Кашмир теварагидаги мунозарали муаммоларни бартараф этиш йўллари муҳокама қилинмоқда.

Журналистлар ҳузурида сўзга чиққан М. Дубей Деҳли билан Исломобод Ҳиндистон—Покистон муносабатларидаги кескинлик сабаблари хусусидаги масалага турлича ёндашаётганликларини тан олди.

* * *

ДЕҲЛИ. Ҳиндистон—Покистон музокараларининг дастлабки куни яхши натижалар бермади. ПТИ ва ЮНИ агентлигининг хабар қилишича, иккала томон учрашув вақтида ўзларининг Кашмир масаласига доир аввалги фикрларида қолганлар. Бу эса икки давлат ўртасида кўп келишмовчиликлар келтириб чиқармоқда.

* * *

Шри Ланка қўшинлари ва хавфсизлик кучлари «таъмил илама» (озодлик йўлбарслари) деб аталган экстремистик миллатчи гуруҳга қарши кенг миқёсда ҳужум бошладилар. «Ҳинду» газетасининг хабар қилишича, ўтган икки кун ичида Шри Ланканинг шимолий ва шарқий районларида бўлган жанглар чоғида 150 нафарга яқин «йўлбарс» ўлдирилган. Киллиночи округида айниқса шафқатсиз жанглар бормоқда. Бу ерда Шри Ланка қўшинлари авиация ёрдамида ҳаракат қилмоқда. Тасдиқланмаган маълумотларга қараганда, тинч аҳоли ўртасида анчагина қурбонлар бор.

(ТАСС).

АҚШГА ТАШРИФ

ВАШИНГТОН. (ТАСС мухбири **Владимир МАТЯШ**). Қозоғистон ССР президенти Н. А. Назарбоев Қўшма Штатларга ташриф буюрди. У бу ерга Америка савдо уюшмаси президенти Ж. Гиффеннинг таклифига биноан келди. Мазкур уюшма ғарбдаги бошқа йирик компаниялар қатори ғарбий Қозоғистонда газ ва нефть конларини ишга туширишга, шунингдек жумҳурият билан ҳамда умуман совет ташкилотлари билан ўзаро фойдали иқтисодий ҳамкорликни кенгайтиришга катта қизиқиш билдирмоқда.

Вашингтонда Н. А. Назарбоевни Оқ уйда АҚШ президентининг миллий хавфсизлик масалалари бўйича ёрдамчиси Б. Скоукрофт, Капитолий тепалигида эса Сенада озчиликни ташкил этган республикачилар раҳбари Р. Доул қабул қилдилар. Юқори мартабали меҳмон Совет Иттифоқида олиб борилаётган қайта қуриш, ошкоралик ва демократиялаш жараёнлари тўғрисида гапириб берди. Пайшанба куни у АҚШ молия министри Н. Брейди ва вакиллар палатаси қуролли кучлар ишлари комитетининг раиси Л. Эспин билан ҳам учрашди. Иккала томонни қизиқтирувчи масалалар — икки мамлакатнинг иқтисодий соҳадаги ҳамкорлигини кенгайтириш, шунингдек қуролсизланиш соҳасида биргаликда амалга ошириладиган тадбирлар муҳокама қилинди.

Қозоғистон ССР президенти ва унга ҳамроҳлик қилаётган кишилар мамлакат бўйлаб сафар қилишади. Улар сафар чоғида Сан-Франциско, Лос-Анжелес, Янги Орлеан ва Хьюстон шаҳарларига борадилар.

СЎНГГИ СОАТДА

БМТ. БМТ хавфсизлик кенгаши БМТ бош котиби Хавьер Перес Де Куэльярнинг Кипрда ўз хайрли хизмат вазифасини бажариш ва бу оролда жойлашган давлатнинг ҳар икки (грек ва турк) жамоасига адолатли ва мустаҳкам барқарорликка эришишда ёрдам қилишдаги куч-ғайратларини қўллаб-қувватлади. Хавфсизлик кенгаши раисининг БМТнинг мазкур муҳим органи мажлисида қабул қилинган баёнотида Кипрдаги ҳар икки жамоа раҳбарлари Кипр муаммосини ҳал этиш тўғрисида кенг қамровли битим ишлаб чиқиш билан дарҳол шуғуллана бошлашга даъват этилган.

* * *

БОНН. Бу ерда ГФР, ГДР, Франция, Буюк Британия, СССР ва АҚШ экспертлари ўртасида «икки плюс тўрт» формуласи бўйича музокаралар бўлиб ўтди. ГФР ташқи ишлар министрлиги вакили Ханс Шумахернинг ТАСС мухбири билан қилган суҳбатда таъкидлашича, икки герман давлати ва тўртта ғолиб давлат вакиллари бу музокарада немис бирлигини барпо этишнинг ташқи жиҳатларини ҳал этиш юзасидан «олтилик» олиб борган ишнинг оралиқ якунларини чиқардилар.

Бонн дипломатик доираларининг маълум қилишича, экспертлар учрашувида халқаро-ҳуқуқий тусдаги «икки плюс тўрт» формуласи юзасидан конференциянинг якунловчи ҳужжатини ишлаб чиқишга катта эътибор берилди. Амалий музокаралар чоғида бўлажак ҳужжатнинг бир қанча бандлари, жумладан унинг кириш қисми хусусида томонларнинг фикри бир-бирига мос тушганлиги таъкидланди.

* * *

РИМ. Италия коммунистик партияси раҳбариятининг Римда бўлиб ўтган мажлиси мамлакатда сўл кучларнинг янги сиёсий ташкилотини тузиш юзасидан «таъсис жараёни» деб аталувчи жараён билан боғлиқ масалаларга бағишланди.

Партия котибияти ва раҳбариятининг мажлисда сўзга чиққан аъзоси Клаудио Петруччоли, хусусан, ҳозир 257 та ташкилот комитети ҳамда 110 дан зиёд клуб ва уюшма ташкил қилинганлигини ва улар янги партияни тузиш жараёнига «ҳаракат қилувчи асосий кишилар сифатида» мумкин қадар кўпроқ коммунистларни, шунингдек бошқа сиёсий кучлар, партиялар, жамоат ташкилотларининг вакилларини жалб этиши лозимлигини уқтирди.

ХУШХАБАР

Тошкентдаги ҳажмли-блок уйсозлиги комбинатининг цехларида аквариум-ҳовузлар пайдо бўлди. Уларни корхона ишчилари ва инженерлари ўз чизмалари асосида тайёрладилар. Дарвоқе, бунинг учун бу ерда бир тийин ҳам пул сарфланмади. Аквариумлар ишдан ташқари вақтда ишлаб чиқариш чиқиндиларидан тайёрланди. Ишчиларнинг фикрича, ажиб балиқлар сузиб юрган аквариумлар меҳнат унумдорлигини оширишга ёрдам беради.

* * *

Ўзбекистон металлургия заводида сирланган идишлар ишлаб чиқаришда атроф муҳитининг фтор моддаси билан булғаниши камайди. Бу ерда газ тозалаш системаси реконструкция қилинди. Заводда бажарилаётган экология программасининг моддаларидан бири бўлган бу иш корхонага 450 минг сўмга тушди. Мутахассисларнинг ҳисоб-китобларига қараганда бу маблағ жуда қисқа вақт ичида ўзини оқлайди. Чунки гап одамлар саломатлиги ҳақида бормоқда.

* * *

Ўзбекистон қийин эрийдиган ва ўтга чидамли металлар комбинати бошқармаси бухгалтериясида ва бошқа бўлимларида чўтлар ўрнини компьютерлар эгаллади. Корхонанинг барча иқтисодий хизматлари программали компьютерлар билан жиҳозланди. Электрон хизмат кўрсатишга ўтишдан олдин комбинат мутахассислари мамлакатдаги турдош корхоналарга стажировкага бориб келдилар.

(ЎзТАГ).

Элликқалъа райони хўжаликларида беда ўрим-йиғими уюшқоқлик билан ўтказилаяпти. Бу иш айниқса Калинин номли колхозда яхши йўлга қўйилган. Ҳар гектардан саранжомлаб олинган пичан ҳосили бир ўримда 30 центнердан ошди. Озуқакорлар амалдаги йилда йўнғичқани камида беш марта ўришни кўзлашган.

СУРАТДА: илғор механизатор Умар Шеримбетов. У ўримда фаол қатнашаяпти.

Э. КОЗОҚОВ олган сурат.

Бир пиёла чой баҳона

Дам олиш саҳифаси

ДОНОЛАР ДЕЙДИЛАРКИ

Ердаги жамики гўзал нарсалар — офтобдан ва барча яхши нарсалар — инсондан.

М. ПРИШВИН.

Табиат эҳсонига қараганда кишилар кўпроқ машқ туфайли фозил одамларга айланадилар.

ДЕМОКРИТ.

Энг мушкул касбу кор — инсон бўлиш.

Хосе МАРТИ.

Инсон бўлиш —санъат.

НОВАЛИС.

САХОВАТ

«Коммунизм» жамоа хўжалиги ҳудудида жойлашган ўрта мактабнинг она тили ва адабиёти ўқитувчиси Омон Самандаров Қўшкўпир район халқ таълими бўлими бухгалтериясига ариза ёзиб, бир ойлик маошини Оролни қутқариш жамғармасига ўтказишни илтимос қилганида, ҳамкасбларининг аксарияти ҳайрон қолди.

— Хазина топдингми ёки тилла заёмдан ўн минг сўм ютдингми? — ҳазиллашишди ўртоқлари. — Илгари маошинг рўзғорингга учма-уч етарди, энди бўлса...

— Ҳозир ҳам ошиб-тошиб кетаётганим йўқ, — жиддий жавоб қилди Омон муаллим. — Лекин табиатимизни, денгизимизни ҳалокат соҳилидан қутқариб қолиш тўғрисида ҳам ўйлашимиз керак. Агар биз «ғойибдан келажак бахт»га ишониб қўл қовуштириб тураверсак, Орол яна сувга тўлиб жилваланишини, атрофидаги дов-дарахтлар, маданий ўсимликлар шўр балосидан қутулиб, япроқ ёзишини кўрадиган вақтга етиб боришимиз амри маҳол.

Омон Самандаровнинг саккиз фарзанди бор. Мактабдан оладиган маоши билан оила тебратиши қийин, албатта. Ахир, деярли ҳар ойда пойафзал, кийим-кечак сотиб олишга тўғри келади. Оиланинг каттадан-кичик — ҳамма аъзолари астойдил меҳнат қилиб, томорқада етиштирилган сабзавот, мева-чева, озиқ-овқат ташвишини бир қатор енгиллаштирганига шукрона қиладилар. Зеро, картошка, помидор, бодринг, резавор-кўкатлар ўзингдан чиққанига нима етсин!

Лекин ернинг тобора унумсизланиб бораётгани муаллимни ташвишга солмоқда. Бунинг сабаби — туз. Илгари барқ уриб ўсадиган экинлар энди нимжон, барглари сарғайиб, ғариб қаддини аранг кўтариб турибди. Ҳа, сабзавот ҳам қариган мисол ерга қапишиб бормоқда.

Офат аста-секин, аммо собитқадам босиб келаётир. Агар ҳамма биргалашиб, фалокат олдини олмаса, яна бир неча йилдан кейин ернинг, дала ва боғларнинг аҳволи не кечишини тасаввур қилиш қийин эмас. Экологик офатни бутун ер юзи халқи биргаликда тўхтатиб қолиши мумкинлигига муаллим шубҳа қилмайди. Шунинг учун келажакни қутқариб қолиш йўлида астойдил ҳаракат қилмоқда ва бу борада аниқ мақсадни кўзлашга ҳамкасбларини ҳам даъват этмоқда.

Тўғри, саховатли ўқитувчининг икки юз эллик сўм маоши табиатни ўзгартира олмайди, денгизга сув ҳам келтира олмайди. Лекин «томчидан дарё пайдо бўлади», дейишади-ку. Агар инсон саховати, онглилиги ва ҳамкорлиги, одамийлиги, олижаноблигининг томчилари бир ерга тўпланса, асримизнинг сўнгги ўн йилликлари давомида изтироб ва кўз ёшлари денгизига айланган Орол оби ҳаёт тўлиб оқадиган денгиз бўлиб қолиши шубҳасиз.

Е. ТРАВАС.

ИПАКЛАРИ ТИЛЛОДАН...

Гўзаллик ҳамма тилларда бир хил жаранглайди, унга таржимон керак эмас. Буюк истеъдод соҳиблари яратган дилтортар буюмларни ер юзи халқлари бирдай қадрлайдилар. Бухоро зардўзлик фабрикасининг маҳсулотлари ҳам ана шу тоифага киради. Оловранг дўппилар, кавушлар, нимча, чопон ва ҳар хил совғалар қўли гул ишчилар маҳоратини дунёга кўз-кўз қилади.

Зардўзлик санъатининг тарихи узоқ. У Ассурия, Вавилон, Хитой тараққиётининг кўҳна ўтмишига бориб тақалади. Ўзбекистон ҳудудида археологлар топган зардўзлик безакларининг қолдиқлари синчиклаб текширилганда, улар икки минг йил муқаддам ишлангани маълум бўлди. Ҳозирги чеварлар ўз ишларида аждодлар анъаналарини давом эттирмоқдалар.

Бу қадимий ҳунар турли мамлакатлар кишиларида катта қизиқиш уйғотмоқда. Бухоро эса хорижий сайёҳларни мафтун этадиган марказлардан бири. Ҳар йили 40 минг киши унинг тарихий обидаларини кўздан кечиради. Қарийб бир ярим минг хотин-қиз меҳнат қиладиган зардўзлик фабрикасининг ипакдан тикилган буюмлари уларнинг эътиборини ўзига тортиши табиий.

Шуни ҳам айтиш керакки, аср бошида бу ҳунар аёллар иши деб ҳисобланарди. Ҳатто «ожизалар қўли текканда, олтин ҳам хиралашади», деган таҳқирнамо мақол ҳам бор эди. Лекин ҳаёт бунинг аксини — аёлларнинг нозик бармоқлари олтинни янада жилвалантириб юборишини кўрсатди.

Ўнлаб хорижий музейлар харид қилган нодир буюмлар айнан шу бухоролик зардўзлар қўли билан бунёд этилган. Улар тиккан сержило буюмлар Америка Қўшма Штатлари, Япония, Англия, Бельгия каби мамлакатларда ўтказилган халқаро кўргазмаларда намойиш этилди. Ватанимиз музейлари жамламасида эса мингга яқин ўзига хос зардўзлик буюмлари авайлаб сақланмоқда.

СУРАТДА: моҳир чевар Дилором Муборакова ўзи тиккан сумкачани намойиш этаётир.

Б. ЮСУПОВ олган сурат. (ЎзТАГ)

ТОМОШАБИН МАМНУН

Меҳнаткашлар дунёқарашини шакллантиришда кино муҳим аҳамиятга эга. У халқларни дўстликка ва бахт-саодат йўлида мардонавор курашишга даъват этади. Шу боисдан ҳам Бўз район кинолаштириш идорасининг 20 нафар ходими аҳолига хизмат кўрсатишни йилдан-йилга кенгайтириб бормоқда.

— Яқин кунлар ичида 7 та колхоз чорва фермаси, авто ва трактор паркида меҳнат қилаётган чорвадор, механизатор, сигирсоғарларга ҳам хизмат кўрсата бошлаймиз, — дейди идора мутасаддиси Муҳаммаджон Ҳошимов. — Мамлакатимизда яратилган илмий-оммабоп, ҳужжатли ва бадиий фильмлар орасидан қишлоқ хўжалигига оидларини ажратиб олиш ниятидамиз. Ҳозиргача уларнинг рўйхатини тузиб чиқдик.

Байналмилал коллективимизда туркман Жўрабой Чориев, татар Дамира Зайниддинова, рус Любовь Григорьева, тожик Раҳмонали Баратов, ўзбек Исоқжон Исмоилов ва бошқалар ҳалол меҳнат қилмоқдалар.

Ш. ҲОШИМОВ.

Деҳқон ойномаси

АСАД

21 июндан асад кирди. Кун узунлиги ой бошида 16 соату 43 дақиқа бўлса, охирида 14 соат 43 дақиқани ташкил этади, яъни, икки соатга қисқаради.

Ҳозир — айни чилла. У 5 августга қадар давом этади. Демак, асаднинг ярми чиллага тўғри келади. Шундан сўнг одатга кўра, кун тиғи пасайишга тушади.

Ҳар мавсумнинг ўз луқмаси бор. Қатиқ, сут, қимиз каби маҳсулотлар чиллада айниқса асқотади. Улар аввало чанқовбосди қуввату дармонбахш, офтоб уришидан сақлайди.

Саратонда тобланганлар энди арслондай наъра тортиб ишлайдилар. Зотан «асад»нинг ўзбек тилидаги маъноси «арслон» демакдир.

«Асадда экин кун санайди», дейишади. Шу боис унинг ҳар дами ҳисобда, сонияси ардоқда. Ҳосил салмоғи кундан кунга ортади. Бобо деҳқоннинг «Асаднинг бир куни қишнинг ўн кунини боқади» дейишига сабаб ана шундадир.

«Асад — норасад» деган ибора ҳам бор. Унда деҳқончилик амалиётининг ғайратомуз хосияти ифодаланган. Яъни, саратонда қадалган уруғ битади-ю, асадда экилганда битмайди.

Асад маккажўхори ҳосилини нест-нобуд қилмай йиғиштириб олиш давридир. Увайсийнинг бу хусусда айтган топишмоғи ёдга тушганда ҳар гал қойил қоласан киши:

Ул надурким, бир келин, ўзи чўтир,
Етти қат парда ичинда мисли нур!

Маҳмуд Қошғарий саховатли ёзнинг ҳар дамидан унумли фойдаланишга ундаб, шундай деганди:

Баракали ёз келганда
Қиш озуғинг ҳозирла!
Чунки ўтар ёз ҳадемай,
Кун-тун ўтиш бирла.

КУЛГУ

Бир киши ашаддий ҳаваскор балиқчининг хотинидан: «Балиқ овлаш спортми ёки санъатми?» — деб сўрабди.

Шунда у: «Эримнинг балиқ овлаши — спорт, аммо бу ҳақдаги ҳикояси санъатнинг ўзгинаси» дея жавоб берибди.

* * *

Ишқибознинг:

— Ким ютади? — деган саволига, ёнида ўтирган киши:

— Албатта бизники, — деб жавоб беради.

Суҳбат давом этади.

Бизники деганингиз қайсиниси?

— Ким ютса, ўша бизники! — деб жавоб беради ҳалиги одам.

* * *

— Сиз нима учун мотоциклда истироҳат боғига кирдингиз? Бу тақиқланиши тушунарли қилиб ёзиб қўйилган-ку! Нима ўқишни билмайсизми? — деб сўради милиционер ҳайдовчидан.

— Ўқишни биламан-а, аммо мотоциклни тўхтатишни билмайман-да, — деб жавоб берди у.

Русчадан Иззат АҲМЕДОВ таржимаси.

ШАРПА

ҚАТРА

Бўлиб ўтган бу ҳодисани эсласам, ҳали-ҳали куламан. Ўзимнинг соддалигимдан ўшанда анча азият чекканман-да.

Дўстларим билан меҳмонга бордик. Йўл олислигини ҳам сезмабмиз. Ўтириш тун ярмигача давом этди. Бирин-кетин хайрлашиб, ҳаммамиз ўз қароргоҳимизга йўл олдик. Кузнинг изғиринли тунларидан бири. Ёлғизоёқ йўлдан бораяпман. Бирдан худди орқамдан бир киши қадамба-қадам келаётгандай туюлаверди. Тўхтасам оёқ товуши ҳам тинади, юрсам юради. Кўзимни астойдил тикиб, қўлимни соябон қилиб зулмат қаърига тикиламан. Ҳеч нарсанинг қораси кўринмайди. Калима қайтариб яна юраман. Мени худди мазах қилаётгандай яна шарпа эшитилади. Охири тоқатим тоқ бўлиб, баданим титраб, бўғзимдан шу сўзлар беихтиёр отилиб чиққанини билмай қолдим:

— Кимсан? Менда қандай қасдинг бор? Нега ортимдан қолмайсан? Жонимга тегдику бу қилиғинг!

Хаёл ҳар томонга олиб қочади. «Ортимдан келаётган нобакорнинг феъли бузуқмикин, мақсади ёмонга ўхшайди», дейман ўзимга ўзим. Ўйлаб уйимга етолмайман. Кимларга ёмонлик қилган эканман? Эслашга уринаман. Хуллас тўхтадим, у ҳам тўхтади. Гаплашиб олмоқчи бўлдим.

— Кимсан? Дўстмисан ёки душманми? Нега индамайсан? Нега ортимдан қол майсан?

— Мана уйимизга ҳам етиб келдик. Марҳамат, ниятингиз холис бўлса, меҳмон қилай, — дедим тун қаърига қараб.

Яна жавоб йўқ. Дарвозани аста очиб, уйга кирдим. Чироқни ёқдим. Ҳовлимиз чароғон бўлиб кетди. Хонага аста кирарканман, яна оёқ товушининг шипиллаши эшитилди. Бирдан билиб қолиб севиниб кетдим. Қотирилиб, балиқ сирти қилиб дазмолланган жинси шимимнинг почалари бир-бирига ишқаланиб чиқарган шипиллаш овози экан у.

Абдуллажон ХОЛМИРЗАЕВ.

Спорт ахбороти

ЧИМ ХОККЕЙИ

Илгари хабар берганимиздек, аёллар командалари ўртасидаги мамлакат биринчилигида (олий лига) айниқса Бориспольнинг «Колос» командаси муваффақиятли иштирок этиб, мутахассису мухлислар эътиборини қозонмоқда. «Колос» шу кунгача бўлган 18 учрашувнинг 12 тасида ғалаба қозонди. Уч ўйинда дуранг натижага эришиб, шунча матчда ютқазди. Афтидан, бориспольлик хоккейчи қизлар бу йилги мавсумда ҳам чемпионлик унвонларини бой беришмайди.

Кучлилар сафида республикамиз шарафини ҳимоя қилаётган пойтахт областининг «Политотдел» командаси учинчи, Андижоннинг «Андижанка» коллективи эса бешинчи ўринни эгаллаб турибди. Бухоронинг «Технолог» командаси саккизинчи ўринда бормоқда.

Энди эътиборингизга ўйинлар жадвалини ҳавола этамиз.

	У	Т/Н	О
«Колос»	18	33- 9	27
ФИСК	16	19-12	18
«Политотдел»	16	23-18	18
«Связист»	16	26-22	18
«Андижанка»	16	11-11	[illegible]
«Роксолана»	18	17-16	17
«Ритм»	16	16-15	17
«Технолог»	16	13-17	17
«Рабитачи»	16	8-16	13
«Спартак»	16	16-27	12
«Дончанка»	16	6-25	5

СУВ ТЎПИ

Мамлакат чемпионатининг биринчи лигасида жумҳурият кўнгилли физкультура спорт жамияти аёллар терма командаси яхши иштирок этаяпти. Вакилларимиз ҳар бир учрашувда ғолиб чиқиш учун астойдил ҳаракат қилаяптилар. Натижада улар дастлабки босқичда 7 маротаба ғалабага эришдилар. Фақатгина Жамбулнинг «Химик» командаси билан бўлган учрашувни 5:9 ҳисобида бой беришди.

ВЕЛОПОЙГА

Англиянинг Миддлсбро шаҳрида ўсмирлар ўртасида жаҳон чемпионати давом этаяпти. Бу йирик мусобақада мамлакатимиз вакиллари ўзларини кўрсатиш моқда. Жумладан, турнирнинг навбатдаги куни ригалик Айнар Киксис, одессалик Василик Яковлев, воронежлик Олег Бахметьев, львовлик Владимир Кривонос, симферопollik Александр Ярошенко ва тошкентлик Александр Зайцев турли масофаларга ўтказилган пойгаларда марра чизиғига биринчи бўлиб етиб келиб, ҳурмат шоҳсупасининг юқори поғонасига кўтарилишди.

ФУТБОЛ

Тернополда СССР ва Венгрия терма командалари ўсмирлари ўртасида икки ўртоқлик учрашуви бўлиб ўтди. Дастлабки матчда мамлакатимиз футболчилари йирик ҳисобда (3:0) устун келдилар. Такрорий матч ҳам ўсмирларимиз фойдасига ҳал бўлди —2:1.

* * *

Биллур соврин — СССР кубоги учун навбатдаги учрашувлар бўлиб ўтди. Волгограднинг «Ротор» командаси Уфанинг «Гастелло» колелктивини 1:0 ҳисобида мағлубиятга учратди.

Бошқа учрашувлар натижаси: «Шахтёр» — «Целинник» (Целиноград) — 2:1, «Текстильщик» (Камишин) — «Динамо» (Киев) —0:0.

ТЕННИС

Штутгартда халқаро мусобақа ўтказилаяпти. Унда мамлакатимиз вакиллари ўзларини кўрсата олмаяптилар. Дастлаб москвалик Андрей Чесноков соврин учун курашдан четлашган эди. Куни кеча уфалик Андрей Черкасовнинг ҳам омади келмади. У франциялик Анри Леконтга ютқазиб қўйди.

Валижон АҲМАДЖОНОВ

Фарзандларингизга ўқиб беринг

ОЛТИН БОШОҚЛАР

Шабодада тўлқиндек
Чайқалади бошоқлар.
Далаларда ярални
Ризқ-рўзимиз шу чоғлар.

Деҳқон бобо шод боқар
Кафтга олиб донларни.
Мана энди оналар
Ёпар ширин нонларни.

ЕР ҲАММАГА БАРОБАР

Ҳовлимизга ер шарин
Чизди Али ўхшатиб.
— Кел, иккига бўламиз, —
Деди ўртоғи Латиф.

— Қизиқмисан! — дер Али,—
Ер ҳаммага баробар.
Очкўз амакиларга
Ўхшама, дўстим, зинҳор!

ҚОҚИГУЛ

Қаранг, ариқ бўйида
Қоқигулим гуллади.
Шаббода гоҳ тортқилаб,
Сочларини юлади.

Қаноти йўқ бўлса ҳам
Учиб кетар уруғи.
Ерга қўниш аҳдида
Таралади довруғи.

СОЗ БЎЛДИ

Куз келгани соз бўлди,
Омборлар донга тўлди.
Пишди ширин мевалар,
Татиб кўнгил чоғ бўлди.

Бободеҳқон меҳнати,
Она-Ернинг ҳиммати.
Чаноқдаги пахталар
Осмон қадар тоғ бўлди.

ТАДБИРКОРЛИК

Ёнғоқзорга бош этиб
Ҳакка хола сайланди.

Бугундан бошлаб ўғри
Қўриқчига айланди.

ЖЎРАВОЙНИНГ ЖЎРАЛАРИ

Уртоғимиз Жўравой
Жўжа боқди бир талай.
Катакчадан мўралаб,
Қўшиқ айтади тинмай:
Чип, чип, чип...
Мушуклардан сақлайди
Сайр чоғи ҳовлида.
Унга кўмак беради

Сингилчаси Мавлуда —
Чип, чип, чип...
Эринмайди, вақтида
Дон, сувини улашар.
Шунинг учун жўжалар
Жўравойни қутлашар:
Чип, чип, чип...

МОМОГУЛДИРАК

Чақмоқ кесди булутни,
Бир ондаёқ шошилиб.

Тарвуз ерга тушгандек
Осмон кетди ёрилиб.

БОДРИНГ САЙЛИ

Бодринг-диринг-диринг,
Полизга тезроқ юринг.
Пушта тўла кўк палак,
Пишганидан бу дарак.

Пайкалларни оралаб,
Узаверинг саралаб.
Бобом сахий, бағри кенг,
Хоҳлаганча тўйиб енг.

БОҒДА

Акмалга дер бобоси
«Худо берибди сенга...».

— Йўқ, бобожон, олмани
Шамол тўкибди ерга.

МАДАНИЯТ ЯНГИЛИКЛАРИ

ЖАМҒАРМА ИШ ТОПАДИ

Совет маданият жамғармасининг маҳаллий бўлими Самарқанд вилоятидаги Қўштамға қишлоғида яшовчи беиш аёлларни банд қилиш муаммосини ҳал этишга ёрдам берди. Жамғарма ҳузурида ташкил этилган «Регистон» совға буюмлари комбинати гилам тўқиш цехини очди. Йигирма етти нафар чевар ишга тушди. Улар бировдан тажриба ўрганиб ўтирмайдилар, чунки бу қишлоқда кўп асрлардан бери гилам тўқиш сирлари авлоддан авлодга ўтиб келмоқда. Қўштамға буюмлари фақат Ўзбекистонда эмас, ундан ташқариларда ҳам юксак қадрланади. Яқин кунларда қишлоқ гилам тўқувчилари ёнига тикувчилар ҳам қўшилишади.

УЙ-МУЗЕЙ

Андижон вилоятининг Пахтаобод райони аҳолиси ўз юртдоши, Ўзбекистон халқ шоири Зокир Холматов (Ҳабибий) туғилган куннинг 100 йиллигини сўз устасининг уй-музейини очиш билан нишонлашга қарор қилди. Уй-музей ҳашар йўли билан бунёд этилади.

Теварак атрофдаги қишлоқлардан келган кўнгиллилардан қурилиш бригадалари тузилди. Улар бўш вақтларида, дам олиш кунлари мазкур иншоотда ишлаш хоҳишини билдирдилар. Уй-музей Пахтаободнинг ўзида жойлашган.

Ёш рассом Равшан ЭГАМБЕРДИЕВ ижодидан намуналар: ёзувчи Эркин Мадраҳимовнинг «Тилла қуш» ҳикоясига ишланган безаклар.

Муҳаррир А. Ғ. МУХТОРОВ.

«ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ»— «СЕЛЬСКАЯ ПРАВДА»
Газета Центрального Комитета Компартии Узбекистана
Выходит на узбекском и русском языках.

БИЗНИНГ АДРЕС: 700083, ТОШКЕНТ, ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32

ТЕЛЕФОНЛАР: Муҳаррир ўринбосарлари — 33-44-43, 32-56-21, 33-16-27-, 32-54-41, Масъул котиб. — 33-09-93, 32-56-26. Масъул котиб ўринбосарлари — 32-56-25, 32-54-48, 32-54-47. Партия турмуши бўлими — 33-54-33, 32-56-22. Совет қурилиши бўлими — 32-56-34. Деҳқончилик бўлими — 33-54-33. 32-56-35, 32-54-51. Чорвачилик бўлими — 32-56-33. Қишлоқ қурилиши бўлими — 32-54-44. Маданият, адабиёт ва санъат бўлими — 32-56-36, 32-56-39. Ахборот ва спорт бўлими — 32-54-46, 32-56-39. Хатлар ва оммавий ишлар бўлими — 32-54-52. Таржима бўлимлари — 32-56-31, 32-54-54, 32-54-55, 32-56-28. Иллюстрация бўлими — 32-58-79. Эълонлар бўлими — 33-81-42.

Р— 04098. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри. А. 2293Д. 1231.